

OTDK-dolgozat

2025

**DEBRECENI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR**

**A GAZDASÁGI SZABADSÁG HATÁSA A JÖVEDELMI
EGYENLŐTLENSÉGRE: A POLITIKAI RENDSZER SZÁMÍT?**

**THE EFFECT OF ECONOMIC FREEDOM ON INCOME INEQUALITY:
DOES THE POLITICAL REGIME MATTER?**

Rácz Dóra Laura

Konzulens: Prof. Dr. Czeglédi Pál

Kézirat lezárása: 2024.10.31.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS ÉS TÉMAFELVETÉS.....	1
1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	3
1.1. Demokrácia és jövedelmi egyenlőtlenség	3
1.1.1. <i>A demokrácia mint politikai intézményrendszer</i>	<i>3</i>
1.1.2. <i>A demokrácia jövedelemeloszlásra gyakorolt kiegyenlítő hatása</i>	<i>7</i>
1.1.3. <i>A demokrácia jövedelemeloszlásra gyakorolt kiegyenlítő hatását ellensúlyozó mechanizmusok</i>	<i>8</i>
1.1.4. <i>A demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának empirikus eredményei.....</i>	<i>9</i>
1.1.5. <i>A parlamentáris és elnöki demokráciák eltérő hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre</i>	<i>10</i>
1.2. Gazdasági szabadság és jövedelmi egyenlőtlenség	13
1.2.1. <i>A gazdasági szabadság koncepciója a szakirodalomban.....</i>	<i>13</i>
1.2.2. <i>A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának elméleti megfontolásai.....</i>	<i>16</i>
1.2.3. <i>A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának empirikus eredményei.....</i>	<i>19</i>
1.3. <i>A gazdasági szabadság eltérő hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében.....</i>	<i>21</i>
2. HIPOTÉZIS, ADATOK ÉS MÓDSZER.....	24
2.1. A hipotézis felállítása és a teszteléshez alkalmazott módszer	24
2.2. A hipotézis teszteléséhez felhasznált adatok.....	25
2.2.1. <i>Függő változó</i>	<i>26</i>
2.2.2. <i>Független változó</i>	<i>26</i>
2.2.3. <i>Kontrollváltozók.....</i>	<i>28</i>
2.2.4. <i>A regressziókhoz felhasznált legfontosabb változók adatainak leíró statisztikája</i>	<i>29</i>
3. EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE	31
3.1. <i>A gazdasági szabadság és a demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre interakciós változó nélkül</i>	<i>31</i>
3.2. <i>A gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében</i>	<i>38</i>
3.3. Robusztussági vizsgálat.....	48
3.3.1. <i>Az elnöki és kevert demokráciák kizárása a vizsgálatból.....</i>	<i>48</i>
3.3.2. <i>A parlamentáris és kevert autokráciák kizárása a vizsgálatból</i>	<i>57</i>
4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	59

ÖSSZEFOGLALÁS	62
IRODALOMJEGYZÉK.....	63
MELLÉKLETEK.....	I

BEVEZETÉS ÉS TÉMAFELVETÉS

A növekvő egyenlőtlenség kérdésének megoldását a vezetők, nemzetközi szervezetek és a tudósok is sürgető feladatnak tekintik (Bennett, 2024). Az egyenlőtlenség egyik fő forrásának a piacgazdaságot nevezik meg, amely mára a világ uralkodó gazdasági rendszerévé vált (Berggren, 2024). Vajon a piacgazdaság tényleg növeli a jövedelmi egyenlőtlenséget, ahogyan azt a kritikusok gondolják?

Ha a gazdaság piacorientáltságát gazdasági szabadságként fogalmazzuk meg (Berggren, 2024), akkor azt láthatjuk, hogy az empirikus szakirodalom vegyes választ ad a kérdésre. Egyes tanulmányok azt találták, hogy a gazdasági szabadság a jövedelmi egyenlőtlenséget csökkenti (pl. Berggren, 1999), mások azt hogy növeli (pl. Karakotsios és mtsai., 2020), néhány tudós a két változó között U-alakú kapcsolatot fedezett fel (pl. Yilmaz és mtsai., 2022), míg több kutató nem talált szignifikáns kapcsolatot a gazdasági szabadság és a jövedelmi egyenlőtlenség között (pl. Bergh & Nilsson, 2010).

Acemoglu és munkatársai (2013) szerint minden piaci rendszer beágyazódik egy nagyobb politikai rendszerbe, amely jövedelemeloszlásra gyakorolt hatása az adott rendszer által hozott törvényektől, intézményektől és politikáktól függ, és azt várhatjuk, hogy azok az intézmények, amelyek a politikai hatalmat a népesség egy szűk szegmensében koncentrálnak, nagyobb egyenlőtlenséget generálnak. Így az olyan politikai rendszertől, mint a demokrácia – amely kifejezés általános értelemben azt jelenti, hogy a nép uralkodik (Coppedge és mtsai., 2011) – azt várhatjuk, hogy megoldást kínáljon a jövedelmi egyenlőtlenség problémájára. Vajon a demokrácia valóban a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenését szolgálja?

Erre az újabb kérdésre az empirikus vizsgálatok ismét nem adnak egyértelmű választ. Egyes tanulmányok a demokrácia jövedelmi egyenlőtlenséget csökkentő hatását találták (Islam, 2016; Balcazar, 2016), míg más kutatók nem találtak szignifikáns kapcsolatot a két változó között (Timmons, 2010; Acemoglu és mtsai., 2013).

Bizonyos tanulmányok a gazdasági szabadság és demokráciák hatását együttesen is vizsgálták a jövedelmi egyenlőtlenségre vonatkozóan azt feltételezve, hogy a gazdasági szabadság jövedelemeloszlásra gyakorolt hatása politikai rendszerenként változik, azaz a hatása attól függ, hogy egy politikai rendszer demokratikus vagy autokratikus (Ahmad, 2017). A csekély számú empirikus vizsgálat ellenére úgy tűnik, hogy pusztán a demokráciák és autokráciák közötti különbségtétel nem elegendő a gazdasági szabadság és jövedelmi egyenlőtlenség közötti kapcsolat megértéséhez.

Becher (2012) szerint a demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának egyes eredményei mögött az húzódhat meg, hogy nem minden demokráciát „terveztek” egyenlőnek, amivel arra utal, hogy a demokráciák újraelosztó hatása heterogén, ez pedig attól függően változhat, hogy egy demokrácia parlamentáris vagy elnöki. Az empirikus eredmények alátámasztják, hogy a parlamentáris demokráciákban alacsonyabb a jövedelmi egyenlőtlenség az elnöki demokráciákhoz képest (pl. Yi, 2013; Feld & Schnellenbach, 2014; McManus & Ozkan, 2018).

Kutatásom témáját a gazdasági szabadság, a demokrácia és a jövedelmi egyenlőtlenség közötti kapcsolatot vizsgáló szakirodalom alapján határoztam meg, amelybe az előzőekben röviden betekintést nyújtottam. Kutatásommal arra a kérdésre keresem a választ, hogy a gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre függ-e attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy más típusú politikai rendszerrel rendelkezik, és ha igen, akkor hogyan függ tőle.

A kérdés vizsgálatához a tanulmány a következőképpen fog előre haladni. Az 1. fejezetben ismertetem a kutatási kérdéshez kapcsolódó szakirodalmat, a 2. fejezetben megfogalmazom a kutatás hipotézisét, meghatározom a teszteléshez alkalmazott módszert, és bemutatom az ehhez felhasznált adatokat. A 3. fejezetben ismertetem a vizsgálat eredményeit, ezután a 4. fejezetben levonom az eredményekre vonatkozó következtetéseket és javaslatot teszek a vizsgált kérdés jövőbeni kutatására vonatkozóan. Végül összefoglalom a dolgozat eredményeit és fő következtetéseit.

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A közgazdasági szakirodalom egyik ága azt vizsgálja, hogy a gazdasági szabadság hogyan hat a jövedelmi egyenlőtlenségre, a politikai gazdaságtan egyes kutatói pedig a demokrácia jövedelemeloszlásra gyakorolt hatását igyekeznek feltárni. Létezik egy olyan irányvonal is, amely a két területet „ötvözi”, és azt vizsgálja, hogy vajon demokratikus politikai rendszer jelenlétében a gazdasági szabadság eltérő hatást gyakorol-e a jövedelmi egyenlőtlenségre a nem demokratikus politikai rendszerekhez képest. Jelen tanulmány ez utóbbi kérdés vizsgálatába kapcsolódik be. A jövedelmi egyenlőtlenség, gazdasági szabadság és a politikai rendszer közötti kapcsolat jobb megértéséhez, a következő alfejezetekben az előbb felvázolt három területet vizsgálom meg közelebbről. Végül, az elméleti érvekre és az empirikus eredményekre támaszkodva, egy újabb lehetséges elméleti érvet ismertetek, amely választ adhat a kérdésre, hogy miért és hogyan térhet el a gazdasági szabadság hatása a jövedelemeloszlás tekintetében a politikai rendszer függvényében.

1.1. Demokrácia és jövedelmi egyenlőtlenség

A jövedelmi egyenlőtlenség, a gazdasági szabadság és politikai rendszer közötti kapcsolat szakirodalmi feltárását a demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának vizsgálatával kezdem meg. Először megpróbálom meghatározni, hogy a jövedelmi egyenlőtlenség vizsgálata során melyik demokrácia-felfogás tűnik a legelőnyösebbnek, majd bemutatom, hogy milyen hagyományos elméleti megfontolások szólnak a demokrácia jövedelemeloszlást kiegyenlítő hatása mellett, és ismertetem, hogy milyen lehetséges mechanizmusok ellensúlyozzák ezt az egyenlőtlenséget csökkentő hatást. Ezután röviden betekintést nyújtok az empirikus szakirodalom vegyes eredményeibe, és egy lehetséges alternatív magyarázatot mutatok arra vonatkozóan, hogy mi állhat a nem robusztus eredmények mögött.

1.1.1. *A demokrácia mint politikai intézményrendszer*

A demokrácia valószínűleg a politikatudomány legösszetettebb fogalma (Coppedge, 2002), melynek meghatározását évszázadok óta tartó vita övezi (Krieger, 2022), és úgy tűnik, konszenzusra jutni ebben a kérdésben szinte lehetetlen (Coppedge és mtsai., 2011). Éppen ezért a következőkben nem arra fogok törekedni, hogy bekapcsolódjak ebbe a látszólag véget nem érő vitába, hanem amellet fogok érvelni, hogy a demokrácia és a jövedelmi egyenlőtlenség közötti kapcsolat vizsgálatában az előbbi kifejezés intézményi megközelítése tűnik a

legelőnyösebbnek, és ezt a koncepciót leginkább tükröző mutatókat érdemes használni az empirikus vizsgálatok során.

North (1991:97) úgy határozza meg az intézményeket mint emberek által kitalált korlátok, amelyek a politikai, gazdasági és társadalmi interakciókat alakítják. Más kutatók szerint az intézmények olyan általánosan ismert szabályok, amelyek visszatérő interakciós helyzetek strukturálására szolgálnak és a szabályok be nem tartásakor alkalmazható szankcionálási mechanizmussal járnak együtt (Voigt, 2020:4). Az intézményeken belül meg lehet különböztetni gazdasági és politikai intézményeket. A gazdasági intézmények a magánszereplők közötti cserét szabályozzák, a politikai intézmények pedig a kollektív döntéshozatalt és a kollektív cselekvést korlátozzák a politikai szférában (Acemoglu és mtsai., 2004).

Choutagunta és Gutmann (2024:133) – a fenti megállapításokkal összhangban – úgy határozza meg a demokráciát mint intézmények együttese, amelyek biztosítják a politikusok állampolgárok felé való elszámoltathatóságát a kompetitív választásokon keresztül. Bjørnskov és Rode (2020:532-533) hasonlóan fogalmaz, és – a Cheibub és munkatársai (2010) által használt koncepcióra támaszkodva – úgy tekintenek a demokráciára mint politikai intézmények összessége, amelyekben a demokratikus országok nemzetközi megfigyelői által értékelt, megfelelően megvívott, megismételt és megismételhető választások szabadok és tisztességesek, és amelyek a hivatalban lévő kormány számára ex ante bizonytalanságot, a választási eredmények tekintetében pedig de facto ex post irreverzibilitást teremtenek.

Ezek a definíciók a választásokon keresztül értelmezik a demokráciát, és ezzel tulajdonképpen igyekeznek minél inkább megőrizni a „népuralom” hagyományos jelentését, melynek eredete egészen a klasszikus korig nyúlik vissza (Coppedge és mtsai., 2011). A politikatudomány demokrácia-felfogásait vizsgálva Coppedge és munkatársai (2011) hat kulcsfontosságú modellt azonosítottak, melyek közül ez – a demokrácia választási koncepciója – az egyik.

A demokrácia választási koncepciója egy olyan elképzelés, amely szerint a demokrácia a vezetői csoportok közötti versenyen keresztül valósul meg, amely csoportok a választók jóváhagyásáért versengenek a választópolgárok széles csoportja előtt tartott időszakos választások során.¹ Ez a koncepció nagyrészt eljárási jellegűen írja le a demokratikus folyamatot, amelynek kritikus eszközei a pártok és a választások. Vannak más tényezők is,

¹ A választási koncepciónak olyan elnevezései is ismertek, mint például „versengő” (contestation), „versenyzői” (competition), „elit” (elite), „minimális” (minimal), „realista” (realist) vagy „schumpeteri” (Schumpeterian) koncepció (Coppedge és mtsai., 2011).

amelyek fontosak lehetnek a választási verseny biztosítása és fokozása szempontjából, mint például a polgári szabadságjogok, az aktív média, az írott alkotmány, a független igazságszolgáltatás a játékszabályok betartása érdekében, de ezek a tényezők másodlagosnak tekinthetők a választási intézményekhez képest (Coppedge és mtsai., 2011).

A demokrácia és jövedelmi egyenlőtlenség kapcsolatának vizsgálatához ez a koncepció tűnik a legelőnyösebbnek, mivel más értelmezések olyan sok tényezőt sűrítenek bele a demokrácia fogalmába, hogy szinte lehetetlenné teszik a két változó közötti kapcsolat elemzését. Például a demokrácia egalitárius felfogása – melynek középpontjában a politikai egyenlőség áll – már eleve magába foglalja, hogy egy állam csak akkor lehet demokratikus, ha az erőforrások (jövedelem, oktatás, egészségügyi ellátás stb.) eloszlása egyenlő a társadalomban, mivel ennek fontos szerepe lehet a politikai hatalom eloszlásában (Coppedge és mtsai., 2011).

Míg a választási koncepció megengedi, hogy alkotmányos „játékszabályaiban” eltérő demokratikus államok létezzenek egymás mellett, addig bizonyos demokrácia-felfogások az egyik szabályt demokratikusabbnak ítélik meg, mint a másikat. Például a demokrácia liberális értelmezése negatívan ítéli meg az olyan elvek és eljárások kialakítását, amelyek a kisebbségek elnyomását eredményezik a többségi uralommal szemben, míg a többségi koncepció szerint a sokaknak kell érvényesülni a kevesekkel szemben (Coppedge és mtsai., 2011).²

Amellett érvelek, hogy azért az intézményi közgazdaságtani megközelítés – és így a választási koncepció – tűnik a legelőnyösebbnek a demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának vizsgálatához, mert lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk, hogy a kompetitív és elszámoltathatóságot biztosító választásokkal rendelkező politikai rendszerek eredményei eltérnek-e ebben a kérdésben olyan rendszerekhez képest, amelyek nem rendelkeznek ilyennel. Másrészt lehetővé teszi azt is, hogy erre a koncepcióra építve elemezzük a demokratikus politikai rendszerek alkotmányos intézményeiben megmutatkozó eltérések esetleges következményeit a jövedelemeloszlás tekintetében.

Ezzel elérkeztünk a demokrácia fogalmi meghatározásán túl egy másik fontos kérdéshez, mégpedig a politikai rendszerek osztályozásához, melynek számos módja létezik a módszertannal kapcsolatos szakirodalomban. Nem összpontosítva arra, hogy milyen

² A liberális koncepciót néha „konszenzusos” (consensus) vagy „pluralista” (pluralist) koncepciónak is nevezik. A többségi koncepció másik megnevezése a „felelős pártkormányzás” (responsible party government) (Coppedge és mtsai., 2011).

meghatározást használnak a kutatók a demokráciára vonatkozóan, a következőkben bemutatok néhányat ezek közül.

Cheibub és munkatársai (2010) például demokráciák és diktatúrák, Boix és munkatársai (2013) pedig demokráciák és autokráciák között tesznek különbséget bizonyos kritériumok alapján, és dichotóm mérőszámokat alakítanak ki. Más kutatók folytonos mérőszámokat használva küszöbértékek segítségével osztályozzák a politikai rendszereket. Például a Freedom House (2017) a politikai jogok és a polgári szabadságjogok pontszámai alapján az országokat "szabadnak", "részben szabadnak" és "nem szabadnak" minősíti, így egy háromszintű ordinális skálát hoz létre. A Polity projekt (Marshall és mtsai., 2014) hasonlóan egy hármas tagolását javasolja a rezsimtípusoknak a kombinált Polity-pontszámok alapján, amelyek -10 és 10 között mozognak. Így megkülönböztetik egymástól az autokráciákat (-10 és -6 között), a demokráciákat (6 és 10 között) és az anokráciákat, amelyek a két előbbi között helyezkednek el.³

Ezek mellett meg szeretnék említeni egy olyan rendszerosztályozást is, amely az egyik legtermékenyebb tipológiává vált a politikatudományban. A teljes rezsimspektrummal foglalkozó szakirodalom jellemzően négy politikai rendszert különít el egymástól: a liberális demokráciákat, a választási demokráciákat, a választási autokráciákat és a zárt autokráciákat (Lührmann és mtsai., 2018). Ennek mérésére Lührmann és munkatársai (2018) egy ordinális skálát hozott létre a Varieties of Democracy projekt adatbázisának felhasználásával.

Egyes tudósok nemcsak arra fordítottak figyelmet, hogy a demokráciákat értelmes módon megkülönböztessék a nem demokráciáktól, hanem arra is kísérletet tettek, hogy valamilyen jellemző alapján elkülönítsék egymástól a demokráciák és diktatúrák/autokráciák egyes típusait is (pl. Cheibub és mtsai., 2010; Anckar & Fredriksson, 2019). Cheibub és munkatársai (2010) a demokráciákat a kormányformájuk alapján parlamentáris, elnöki és vegyes (vagy félelnöki) rendszerekbe sorolja, míg a diktatúrákon belül a monarchiák, katonai diktatúrák és polgári diktatúrák között tesz különbséget. Anckar és Fredriksson (2019) egy összetettebb kategorizálást vezettek be a demokráciák és autokráciák típusainak elkülönítésére. A demokráciákon belül először is megkülönböztetik az alkotmányos monarchiákat és a köztársaságokat. Az alkotmányos monarchiákat parlamentáris és félmonarchikus rendszerekre, a köztársaságokat pedig elnöki, félelnöki és parlamentáris rendszerekre osztják fel. Az autokráciák között megkülönböztetnek (abszolút) monarchiákat, katonai rendszereket, párt alapú rendszereket, perszonalista rendszereket és oligarchiákat. A pártalapú rendszereken belül

³ A bekezdésben minden hivatkozás és információ Lührmann és munkatársai (2018) tanulmányából származik.

elkülönülnek az egypárti és többpárti autoriter rendszerek, és az oligarchiákon belül pedig a monarchikus oligarchiák és az egyéb oligarchiák.

1.1.2. A demokrácia jövedelemeloszlásra gyakorolt kiegyenlítő hatása

A demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásával kapcsolatban kétféle elméleti megközelítés létezik. Az egyik megközelítés szerint a demokrácia várhatóan egyenlőbb jövedelemeloszlást eredményez. A másik elméleti megközelítés az ellenkező hatás mellett érvel: eszerint a demokrácia egyenlőtlenebb jövedelemeloszlást eredményezhet bizonyos mechanizmusokon keresztül (Ahmad, 2017).

A demokrácia jövedelemeloszlást kiegyenlítő hatásához kapcsolódó első érv a medián szavazó elmélete, amely szerint, ha a medián jövedelem az átlagjövedelem alatt van, akkor a medián szavazók racionális döntésük alapján az újraelosztást és a gazdagok magasabb adóztatását választanák (Ahmad, 2017). Ez az elméleti érv jelenik meg Meltzer és Richard (1981) tanulmányában is. Modelljükben, általános választójog és többségi választási szabály esetén, az adókulcs megválasztásában a medián szavazó a döntő. A modell azt sugallja, hogy a kormányzat relatív méretét – azaz a kormányzat által pénzben és szolgáltatásban újraelosztott jövedelem arányát – a medián szavazó jövedelmének az átlagjövedelemhez viszonyított helyzete határozza meg. Minél nagyobb az átlagjövedelem a medián szavazó jövedelméhez képest, annál nagyobb a kormányzat mérete (Meltzer & Richard, 1981). Acemoglu és munkatársai (2013) hozzátesszik, hogy azáltal, hogy a demokratizálódás kiterjeszti a politikai hatalmat a társadalom szegényebb rétegeire, növeli a szegényeket támogató politikákat, amely újraelosztással jár együtt, és így csökkenti az egyenlőtlenséget.

A második érv szerint a demokrácia újraelosztó hatása történhet a politikai részvételi mechanizmuson keresztül. A demokrácia várhatóan csökkenti a politikai részvétel költségeit, amely erős és szervezett szakszervezeteket, politikai pártokat eredményez, illetve olyan érdekcsoportokat, amelyek az alacsony és közepes jövedelmű társadalmi csoportokat képviselik. Ezek az érdekcsoportok ezután több olyan jólétnövelő politikát szorgalmaznának, mint például a minimálbér, amely csökkenti a bérek szóródását (Ahmad, 2017).

A harmadik elméleti érv a politikai versenymechanizmus, amely szerint a demokratikus vezetők újraválasztásuk érdekében versenyeznek a polgárok támogatásáért, és ennek következtében többet fektetnek a választójoggal rendelkező nagyobb szegmensek igényeinek kielégítésébe, amelyek általában az alacsony és közepes jövedelmű társadalmi csoportok. Így ez a mechanizmus azt vonhatja maga után, hogy olyan újraelosztó intézkedéseket fogadnak el a demokratikus vezetők a választók támogatásának megszerzése érdekében, mint például jóléti

kiadások és juttatások, az oktatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való jobb hozzáférés, ártámogatások és egyéb közszolgáltatások nyújtása (Ahmad, 2017).

1.1.3. A demokrácia jövedelemeloszlásra gyakorolt kiegyenlítő hatását ellensúlyozó mechanizmusok

A második elméleti megközelítés tehát azt feltételezi, hogy a demokrácia egyenlőtlenebb jövedelemeloszlást eredményezhet. Acemoglu és munkatársai (2013) szerint három olyan „elsőrendű mechanizmus” van, amelyek révén a demokrácia nem képes növelni az újraelosztást vagy csökkenteni az egyenlőtlenséget.

Az első mechanizmus a demokrácia „foglyul ejtéséről” és az újraelosztás korlátozásáról szól. A demokratizálódás megváltoztatja a társadalomban a hatalom de jure (intézményi) eloszlását úgy, hogy átcsoportosítja azt a szegényebb szereplők javára. Ugyanakkor a politikai eredmények és az egyenlőtlenség nemcsak a hatalom de jure, hanem a de facto (tényleges) eloszlásától is függ. Bizonyos körülmények között a társadalom gazdagabb szegmensei látva de jure hatalmuk csökkenését, lépéseket tehetnek ennek ellensúlyozására, ezáltal növelve a de facto hatalmukat. Például a de facto hatalom növelésébe való befektetés lehet a lobbizás, a helyi rendfenntartó erők vagy a nem állami fegyveres szereplők ellenőrzésén keresztül történő elnyomás, a helyi bűnüldözés ellenőrzése, illetve a pártrendszer „foglyul ejtését” célzó egyéb eszközök alkalmazása. Ezeket a befektetéseket annak érdekében hajtják végre, hogy a politikai folyamatokat továbbra is irányítani tudják. Ha az előzőekben ismertetett helyzet valóban fennáll, akkor egy olyan kormány, amelyiknek az érdekeit befolyásolják, emiatt várhatóan korlátozza az újraelosztást, így az egyenlőtlenség továbbra is fennmarad (Acemoglu és mtsai., 2013).

A második mechanizmus, amelyen keresztül a demokratizálódás nagyobb egyenlőtlenséget eredményezhet az úgynevezett „egyenlőtlenséget növelő piaci lehetőségek”. Ennek a mechanizmusnak a megfogalmazását dél-afrikai és kelet-európai tapasztalatok ihlették. Amikor Dél-Afrikában 1994-ben megszűnt az apartheid az egyenlőtlenség növekedése volt megfigyelhető. Ez részben annak köszönhető, hogy a fekete többség most olyan gazdasági tevékenységekben vesz részt, amelyekből korábban ki volt zárva. Ezen tevékenységek esetében a jövedelmek jobban szóródnak, mint az alacsony képzettséget igénylő, fizikai foglalkozások körében, amelyekre korábban korlátozva volt a fekete népesség. Ehhez hasonlóan Kelet-Európában, 1989 után, a kommunizmus összeomlása új lehetőséget teremtett azoknak az embereknek, akik korábban olyan gazdasági ágazatokban ragadtak, ahol nem tudták megfelelően kihasználni képességeiket és tehetségüket (Atkinson & Mickelwright, 1992;

Flemming & Mickelwright, 2000). Ezek a példák rámutatnak az „egyenlőtlenséget növelő piaci lehetőségek” működésére. A nem demokrácia kizárhatja a lakosság nagy részét a termelékeny foglalkozásokból (pl. szakképzettséget igénylő foglalkozások) és a vállalkozói tevékenységből (beleértve a jövedelmező szerződéseket). Ha a népességen belül jelentős heterogenitás van, akkor a demokratizálódás után a gazdasági tevékenységben való, a korábbi elittel egyenlőbb versenyfeltételek mellett történő részvétel valójában növelheti az egyenlőtlenséget a kirekesztett vagy elnyomott csoporton belül, és ennek következtében az egész társadalomban (Acemoglu és mtsai., 2013).

A demokrácia egyenlőtlenségre gyakorolt korlátozott hatásának harmadik lehetséges oka, hogy a nagyobb demokratizálódás megnövelheti a szűken és tágan értelmezett középosztály hatalmát további adóeszközök segítségével, a középosztály pedig nagyobb hatalmát a saját maga felé történő újraelosztásra használhatja. Acemoglu és munkatársai (2013) ennek a mechanizmusnak az eredményét „módosított Director-törvénynek” („Modified Director’s Law”) nevezik, amely Stigler (1970) „Director-törvényéhez” („Director’s Law”) kapcsolódik, miszerint a demokráciában az újraelosztás a szegényektől és a gazdagoktól való elvételt jelenti a középosztály javára.⁴ Ha érvényesül ez a mechanizmus, azaz a demokrácia a politikai hatalmat a középosztályra ruházza át nem pedig a szegényekre, akkor az újraelosztás növekedhet, és az egyenlőtlenség csak akkor csökkenhet, ha a középosztály támogatja az ilyen jellegű újraelosztást (Acemoglu és mtsai., 2013).⁵

1.1.4. A demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának empirikus eredményei

A demokrácia jövedelemeloszlásra gyakorolt hatását vizsgáló empirikus szakirodalom eredményei vegyes képet mutatnak. Egyes tanulmányok bizonyítékot találtak a demokrácia jövedelmi egyenlőtlenséget csökkentő hatására vonatkozóan, míg mások nem találtak robusztus kapcsolatot a két változó között.

Islam (2016) a politikai szabadság jövedelemegyenlőtlenségre gyakorolt hatását vizsgálta 83 országra vonatkozóan 1968 és 2011 között. Az eredményei azt mutatják, hogy a szabadság csökkenti az egyenlőtlenséget az egyes országokban a teljes mintát figyelembe véve. Az országokat demokráciákra, diktatúrákra és átalakulóban lévő országokra csoportosítva azt a robusztus eredményt találta, hogy a szabadság csak a demokráciákban csökkenti az

⁴ A „Director’s Law” fogalmat Stigler (1970) azért használja, mert ezt a gondolatot Aaron Directornak tulajdonította.

⁵ Az 1.1.3. alfejezetben szereplő minden hivatkozás és információ Acemoglu és munkatársai (2013) tanulmányából származik.

egyenlőtlenséget. A diktatúrák és az átalakulóban lévő országok tekintetében nem talált szignifikáns kapcsolatot a politikai szabadság és a jövedelmi egyenlőtlenség között.

Balcazar (2016) 15 latin-amerikai ország körében vizsgálta azt a kérdést, hogy a demokrácia mértéke, amelyet a mintába bevont – 1936 és 1980 közötti – születési kohorszok a felnőtté válásuk éveiben tapasztaltak, összefüggésben van-e a munkajövedelmek felnőttkori szóródásával. Azt találta, hogy azok a kohorszok, amelyek a demokrácia fokának magasabb diszkontált kumulatív értékét tapasztalták felnőtté válásuk éveiben, alacsonyabb munkajövedelem-egyenlőtlenséggel szembesültek felnőttkorukban.⁶

Timmons (2010) nem talált szignifikáns kapcsolatot a demokrácia és a „gazdasági” egyenlőtlenség között, ahogyan az Acemoglu és munkatársai (2013) által bemutatott eredmények sem mutatják a demokrácia robusztus hatását az egyenlőtlenségre.⁷ Acemoglu és munkatársai (2013) azt állítják, hogy az elméleti érvek kétértelműsége lehet az egyik oka annak, hogy az empirikus szakirodalom miért nem jut a kérdésben konszenzusra, és némi empirikus bizonyítékot szolgáltat a *1.1.3. alfejezetben* ismertetett ellensúlyozó mechanizmusokra. Acemoglu és munkatársai (2013) szerint további lehetséges okok lehetnek a vegyes eredményekre a különböző minőségű adatok, módszertanok és ökonometria gyakorlatok használata, illetve az is lehet, hogy az egyes tanulmányok, a különböző mintavételeknek köszönhetően, olyan helyzeteket fednek fel, ahol valamelyik korábban bemutatott mechanizmus közül az egyik dominánsabb.

Wong (2021) 135 országra és az 1971 és 2015 közötti időszakra vonatkozó becslései szintén azt mutatják, hogy a demokrácia egyenlőtlenséget csökkentő hatása önmagában nem elég erős, és eredményei azt sugallják, hogy ez abból adódik, hogy a demokrácia két kulcsfontosságú dimenziója, a versengés és az inkluzivitás/részvétel, ellentétes hatást gyakorol a jövedelmi egyenlőtlenségre, azaz a versengés alacsonyabb, míg a magasabb részvétel nagyobb egyenlőtlenséggel jár együtt.⁸

1.1.5. A parlamentáris és elnöki demokráciák eltérő hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre

A demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatására vonatkozó szakirodalom vegyes eredményeire vonatkozóan Becher (2012) felvet egy másik lehetséges magyarázatot. Szerinte

⁶ Balcazar (2016) a demokráciát állományként méri. Pontosabban a demokráciát egy olyan eszköznek tekinti, amely időben felhalmozódhat, és amely így a jövőben nagyobb hozamot ígér. Ennek megfelelően hoz létre a demokrácia állományának számszerűsítésére egy mérőszámot, amelyet a demokrácia mértékének kumulatív diszkontált értékeként határoz meg.

⁷ A jövedelmi egyenlőtlenséget gyakran gazdasági egyenlőtlenségnek nevezik a kutatók.

⁸ Az inkluzivitás vagy részvétel dimenziója azt ragadja meg, hogy a lakosság milyen mértékben vesz részt a választási folyamatban, míg a versengés a csoportok közötti választási verseny intenzitását jelenti (Wong, 2021).

a nem szignifikáns eredmények abból is adódhatnak, hogy nem minden demokráciát „terveztek” egyenlőnek, ami arra utal, hogy a demokrácia újraelosztó hatása heterogén, ez pedig attól függően változhat, hogy egy demokrácia parlamentáris vagy elnöki.

Arra vonatkozóan, hogy miért és hogyan különbözhetnek az újraelosztás tekintetében a parlamentáris és elnöki demokráciák, többféle elméleti megközelítés létezik. Persson és munkatársai (2000) egy olyan elméleti modellt dolgoztak ki, amely arra ad magyarázatot, hogy az elnöki-kongresszusi és parlamentáris politikai rendszerek két jellemzője – a hatalmi ágak szétválasztása és a törvényhozói kohézió – közötti eltérések, hogyan hoznak létre szisztematikus különbségeket az adózással, az újraelosztással, közjavak biztosításával és a járadékvadászattal kapcsolatos kollektív döntésekben.

A modellt arra a három alapfeltevésre építik, hogy (1) a szereplőket, beleértve a politikusokat, saját önző érdekük vezérli, (2) a képviseleti demokráciára alapozva az állampolgárok a politikai döntéseket a politikai ügynökeikre delegálják, valamint (3) nincs külső kényszerítés, azaz a politikai jelöltek nem kötelezhetik el magukat a választások előtt politikai programok mellett. A modellben a politikai folyamatnak meg kell határoznia az adózás szintjét, az adóbevételek közjavakra való elosztását, a választók közötti újraelosztást, illetve a politikusok járadékát. Ez a politikai folyamat három érdekellentétet eredményez. Az egyik érdekellentét abból ered, hogy a politikai döntéshozók a hivatali hatalmukat felhasználhatják arra, hogy saját hasznukra és a választók kárára kisajátítsák a közpénzeket; a második érdekellentét, hogy a választók csoportjai között nincs egyetértés az adóbevételek elosztásával kapcsolatban; a harmadik pedig, hogy az önérdékkövető politikai képviselők nem értenek egyet a jelen- és jövőbeli járadékok elosztásának tekintetében (Persson és mtsai., 2000).

A modell eredményei arra utalnak, hogy az elnöki-kongresszusi rendszer intézményei kevesebb ösztönzőt teremtenek a törvényhozói kohézióra, de többet a hatalmi ágak szétválasztására. A hatalmi ágak szétválasztása a kormányzat kisebb méretét eredményezi, így kevesebb pazarlással jár együtt és alacsonyabb újraelosztással, – ami az erős kisebbségek felé történik – ugyanakkor a közjavakra fordított kiadások alacsonyabbak és a politikusokat kevesebb járadék illeti. Ezek a kimenetek abból adódhatnak, hogy a hatalmi ágak szétválasztása lehetővé teszi a választók számára, hogy fegyelmezzék a politikusokat, ami csökkenti a pazarlást és mérsékli az adóterheket, azonban a politikusok és választók közötti érdekellentét megakadályozza, hogy a politikusok a közjavak biztosításának minden előnyét internalizálják (Persson és mtsai., 2000).

Ezzel szemben a parlamentáris rendszer intézményei nagyobb ösztönzőt hoznak létre a törvényhozói kohézióra, és kevesebbet a hatalmi ágak szétválasztására. A törvényhozói kohézió

a kormányzat nagyobb méretéhez vezet, amely több pazarlást, valamint a politikusok számára nagyobb járadékot eredményez, azonban nagyobb közjavakra és újraelosztásra fordított kiadást is, amely a választók szélesebb csoportjának javát szolgálja, vagyis ebben az esetben az újraelosztás a többséget célozza meg. Ezek az eredmények amiatt alakulhatnak ki, hogy a parlamentáris rendszerben nagyobb lehetőség van a politikusok közötti összejátszásra, ami növeli a pazarlást és az adózást, a politikusok azonban a választók többségi csoportjának kedvében akarnak járni, ami növeli a közjavak biztosítását, egyenlőbb újraelosztásra szólít fel, és arra készíti a többséget, hogy támogassa a magas szintű adózást (Persson és mtsai., 2000).

Persson és munkatársai (2000) a modellre vonatkozóan azt a normatív következtetést vonja le, hogy az elnöki rendszer jobban teljesít az elszámoltathatóság szempontjából, mert eredményesebben kezeli a választók és a politikusok közötti megbízó-ügynök problémát. A parlamentáris rendszer viszont jobb a közjavak biztosítása szempontjából, mert hatékonyabban oldja meg a választói csoportok közötti konfliktust.

A hagyományos, járadékvadász politikusokon alapuló magyarázatokkal ellentétben, Becher (2012) a pártpolitikai konfliktus szerepét hangsúlyozza a fiskális politikában megmutatkozó különbségek szempontjából. Az általa kidolgozott elméleti modell rávilágít arra, hogy az elnöki és parlamentáris demokráciák végrehajtó és törvényalkotó intézményei közötti különbségek által befolyásolják a fiskális politikát, hogy ezek alakítják ki, hogy a gazdagokat vagy a szegényeket képviselő pártok nyerik meg az újraelosztási politikáért folytatott demokratikus versenyt.

A modell két kulcsfontosságú mechanizmust tár fel az intézményi összehasonlítás során, amelyek alakítják a demokráciák politikai döntéshozatali képességét. Az első mechanizmus a parlamentáris rendszerben meglévő – az elnöki rendszerből pedig hiányzó – úgynevezett felosztatási eljárás alapul. Az eljárás lehetővé teszi a kormány felosztatását, amely lehetőséget ad a kormányfőnek arra, hogy a fiskális politikáról (ami a modellben egy újraelosztási adóráta) szóló szavazást a pártok közvetlen politikai túléléséről szóló szavazássá alakítsa. Ez növeli a kormányfő javaslattételi hatalmát a parlamentáris modellben, hiszen a kormányfő az eltérő preferenciákkal rendelkező vétójátékosokkal szemben felhasználhatja a felosztatással való fenyegetést a programtervének érvényesítésére. Ez azt vonja maga után, hogy a kormányoknak a parlamentáris demokráciákban képebbnek kellene lenniük az adó- és kiadási politikájuk folytatására (Becher, 2012).

A második mechanizmus azon alapul, hogy az elnöki rendszerben a kormányfő megválasztása közvetlen szavazás útján történik, a parlamentáris rendszerben azonban a törvényhozásból emelkedik ki. A végrehajtó és törvényhozó hatalom megválasztásának

elkülönítése valószínűbbé teszi a megosztott pártpolitikai irányítás kialakulását a törvényhozásban, amely hajlamos a status quo újraelosztási adórátának kedvezni. Ez a mechanizmus azt sugallja, hogy azért alacsonyabb az újraelosztás az elnöki demokráciákban, mivel a végrehajtó és törvényhozó hatalom szétválasztása csökkentti a baloldali pártok előfordulásának gyakoriságát és alkupozícióját (Becher, 2012).

A különböző feltevések ellenére, a Persson és munkatársai (2000), valamint a Becher (2012) által kidolgozott elméleti modellek azt sugallják, hogy a nagyobb újraelosztásnak köszönhetően, a parlamentáris demokráciákban várhatóan alacsonyabb a jövedelmi egyenlőtlenség az elnöki demokráciákhoz képest. Ezt az állítást néhány empirikus eredmény is alátámasztja.

Például Yi (2013) 1975 és 2006 között 26 „új demokráciát” vizsgálva azt találta, hogy a parlamentáris rendszerek lényegesen nagyobb valószínűséggel járnak együtt a jövedelmi egyenlőtlenség alacsonyabb szintjével. Feld és Schnellenbach (2014) megerősíti ezt az eredményt: egy 70 országot tartalmazó mintát felhasználva az 1981 és 1998 közötti időszakra vonatkozóan azt találta, hogy az elnöki rendszerek a rendelkezésre álló jövedelmek kevésbé egyenlő eloszlásával járnak együtt. Végül, McManus és Ozkan (2018) 1950 és 2015 közötti adatokat felhasználva arra az eredményre jutott, hogy az elnöki rendszerrel rendelkező országok 12-24%-kal nagyobb jövedelmi egyenlőtlenséggel járnak együtt, mint a parlamentáris rendszerek.

1.2. Gazdasági szabadság és jövedelmi egyenlőtlenség

A következőkben a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatását vizsgálom meg a közgazdasági szakirodalom segítségével. Először bemutatom a gazdasági szabadság koncepcióját a szakirodalomban, majd ismertetem a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának elméleti megfontolásait. Végül rávilágítok néhány tanulmányon keresztül, hogy a demokráciához hasonlóan a gazdasági szabadság hatásával kapcsolatban is vegyes eredményeket szolgáltatnak az empirikus vizsgálatok, majd ismertetem a nem egyértelmű eredmények lehetséges magyarázatait.

1.2.1. A gazdasági szabadság koncepciója a szakirodalomban

A gazdasági szabadság egy komplex többdimenziós fogalom (Gwartney & Lawson, 2003), így meghatározása nehéz feladat még a közgazdaságtan tudósai számára is. Berggren (2024) ennek a problémának a leküzdésére úgy közelíti meg a gazdasági szabadság fogalmát mint egy átfogó kifejezés, amely azt jelöli, hogy egy gazdaság milyen mértékben piacorientált a legfontosabb

intézményei és politikái tekintetében. Amennyiben ez így van, akkor a gazdasági szabadság fogalmának meghatározása során végső soron a gazdaság piacorientáltságának definiálására kell koncentrálni. Berggren (2024:3) azt állítja, hogy egy gazdaság akkor piacorientált, és ennek következtében akkor szabad: (1) ha erőforrásainak nagy része, beleértve a tulajdont is, magántulajdonban van és magánellenőrzés alatt áll; (2) ha fennáll a jog önkéntes szerződéses kapcsolatok létrehozására másokkal, akár határon átnyúlóan is; illetve (3) ha a kormány a jogállamiság fenntartásán kívül csak kis mértékben avatkozik be szabályozáson és adózáson keresztül a gazdaságba.

Bár Choutagunta és Gutmann (2024:133) hasonlóképpen határozza meg a gazdaságilag szabad társadalom ismérveit, mégis megállapításai kiegészítik Berggren (2024) gondolatmenetét. Szerintük egy gazdaságilag szabad társadalomnak két fő jellemzője van. Az egyik – és szerintük legfontosabb – hogy jól meghatározott és érvényesített tulajdonjogokkal rendelkezik. A másik jellemző, hogy a társadalom tagjai szabadon köthetnek szerződéseket, és számíthatnak arra, hogy a kormány minden jogszerű szerződésnek érvényt szerez. Azt állítják, hogy ideális esetben e két tényező kombinációja olyan szabad piacot eredményez, amely hatékonyan osztja el az erőforrásokat.

Gwartney és Lawson (2003) a gazdasági szabadság meghatározása során ennek négy legfontosabb összetevőjét emeli ki. Az egyik fontos tényező a személyes választás, ami abban nyilvánul meg, hogy az egyének döntenek a termeléssel kapcsolatos kérdések felől, például, hogy milyen árukat és szolgáltatásokat állítsanak elő és hogyan. A második fontos összetevő az önkéntes csere, amely kölcsönös előnyökön alapul; a harmadik a verseny szabadsága; az utolsó alkotóelem pedig a személyek és a tulajdon védelme. Gwartney és Lawson (2003) szerint az „önmagunk személyes tulajdonlása” a gazdasági szabadság egyik alapfeltevése. Az öntulajdonlás miatt az egyéneknek joga van eldönteni, hogy hogyan használják fel idejüket és tehetségüket, ugyanakkor nincs joguk mások idejéhez, tehetségéhez és erőforrásaihoz, így ahhoz sem, hogy követeljék másoktól, hogy biztosítsanak számukra bizonyos dolgokat.

A jogi és monetáris rendelkezéseknek fontos szerepe van az olyan intézmények és politikák kialakításában, amelyek infrastruktúrát biztosítanak az önkéntes tranzakciókhoz, valamint az egyének és a tulajdon védelméhez azoktól a támadóktól, akik az erőszak, kényszer és csalás eszközeit használják, hogy megszerezzék azt, amit nem ők birtokolnak (Gwartney & Lawson, 2003:406). Éppen ezért fontos beszélni a gazdasági szabadság esetében a kormányzat szerepéről. Choutagunta és Gutmann (2024), valamint Berggren (2024) meghatározásában is megmutatkozik, hogy a gazdasági szabadság megléte nem egyenlő a kormányzat teljes hiányával, ugyanakkor csak korlátozott jelenlét biztosított számára a gazdasági szférában.

Gwartney és Lawson (2003) bővebben tárgyalják a kormányzat szerepét a gazdasági szabadság növelésében. Szerintük a kormányzat akkor segíti elő a gazdasági szabadságot, ha olyan jogi struktúrát és jogérvényesítési rendszert biztosít, amely védi a tulajdonosok tulajdonjogát, és a szerződéseknek méltányos módon érvényt szerez. (Ezt a feladatot láthatjuk Choutagunta és Gutmann (2024) megfogalmazásában is.) Ezen kívül azzal is hozzájárulhat a kormányzat a gazdasági szabadság növekedéséhez, hogy megkönnyíti a stabil pénzhez való hozzáférést az egyének számára. A stabil valutát bizonyos esetekben maga a kormányzat is biztosíthatja, más esetekben pedig elháríthatja azokat az akadályokat, amelyek hátráltatják a mások – például magánszervezetek vagy más kormányok – által biztosított stabil valuta használatát.

Gwartney és Lawson (2003) megfogalmazza a kormányzat azon korlátait is, amely a gazdasági szabadság fenntartásához szükségesek. A kormányzatnak nem szabad olyan intézkedéseket végrehajtaniuk, amelyek akadályozzák a személyes választást, az önkéntes cserét, a munkaerő- és termékpiacra való belépés szabadságát és a verseny szabadságát. Ha az adók, a kormányzati kiadások és a szabályozás ezek helyére lépnek, az a gazdasági szabadság csökkenéséhez vezet, ahogyan a foglalkoztatásba és üzleti tevékenységekbe való belépést korlátozó megszorítások is.

Berggren (2024) amellett érvel, hogy a gazdasági szabadság intézményi fogalom, amely bizonyos értelemben egy jogilag garantált szabad cselekvési szférát jelöl. Ezen a szférán belül a gazdasági tevékenység (pl. innováció, beruházás, foglalkoztatás, vétel és eladás stb.) viszonylag szabadon történik, ugyanakkor ez a szabadság bizonyos korlátok betartásától függ. Ilyen korlát például, hogy senki sem sértheti meg az általános jogi szabályokat, nem akadályozhat másokat a szférán belüli tevékenységben, nem sértheti meg mások tulajdonhoz és szerződéskötéshez való jogát. A korlátokkal szemben azonban annak is érvényesülnie kell, hogy bárki szabadon beléphet a piacra, és versenyezhet a piacon jelenlévő szereplőkkel. A szabad cselekvési szféra ezeken felüli korlátozása (elsősorban politikai döntésekkel) a gazdaság piacorientáltságának csökkenéséhez vezet.

Choutagunta és Gutmann (2024) is az intézményi közgazdaságtanhoz kapcsolja a gazdasági szabadság fogalmát, és azt állítja, hogy a gazdasági szabadságot olyan intézmények biztosítják, amelyek a szabad gazdasági tranzakciókat a tulajdonjogok védelmével és a magánszerződések érvényesítésével segítik elő. A gazdasági szabadság szoros fogalmi kötődése az intézményekhez mérési szinten is megmutatkozik. A gazdasági szabadság egyik mutatója, az Economic Freedom of the World (a továbbiakban EFW) index, egy ország intézményi és politikai környezetének minőségi mérőszámaként is értelmezhető, mivel magába foglalja az új

növekedésmélet által kiemelt politikai és intézményi elemek többségét, amelyet a gazdasági fejlődés kulcsfontosságú tényezőinek tekintenek (Gwartney & Lawson, 2003).⁹

1.2.2. A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának elméleti megfontolásai

Elméleti szinten a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt lehetséges hatásait egyes közgazdászok a Fraser Institute által kiadott Economic Freedom of the World index öt területén keresztül közelítik meg (lásd pl. Bergh & Nilsson, 2010; Ahmad, 2017; Bennett & Nikolaev, 2017), amely a gazdasági szabadság leggyakrabban használt mutatója. Az EFW index öt területe a következő: (1) a kormányzat mérete, (2) a jogrendszer és tulajdonjogok, (3) a stabil pénz, (4) a nemzetközi kereskedelem szabadsága és (5) a szabályozás (Gwartney és mtsai., 2023).

Az index első területe, a kormányzat mérete, arra összpontosít, hogy a kormányzati kiadások és adókulcsok hogyan befolyásolják a gazdasági szabadságot. Ez a terület az méri, hogy egy ország milyen mértékben támaszkodik a személyes választásokra és a piacokra a kormányzat költségvetése és a politikai döntéshozatal helyett. Az alacsonyabb kormányzati kiadásokkal, alacsonyabb marginális adókulcsokkal, kevesebb kormányzati beruházással és állami tulajdonban lévő eszközökkel rendelkező országok kapják a magasabb szabadságértéket ezen a területen (Gwartney és mtsai., 2023). Bergh és Nilsson (2010) szerint elméletileg az várható, hogy a nagyobb jóléti rendszerrel rendelkező államokban kisebb a jövedelmi egyenlőtlenség, mivel az állami transzferekről gyakran feltételezik, hogy kiegyenlítő hatásúak (lásd pl. Rothstein, 1998; Åberg, 1989). Azonban az index által mért nagyobb kormányzat nem feltétlenül jelent nagyobb jóléti államot (Bergh & Nilsson, 2010). A kormányzati fogyasztási kiadások, a beruházások és az állami tulajdonú vállalatok nagyobb ösztönzést teremthetnek a nem produktív vállalkozói tevékenységekre, mint a járadékvadászat vagy a „haveri kapcsolatok” előnyben részesítése (Holcombe 2013), és regresszív módon átcsoportosíthatják az erőforrásokat a társadalomban (Bennett, 2024).¹⁰ Úgy tűnik, hogy elméleti szempontból nem egyértelmű, hogy a kormányzat mérete milyen irányban hat a jövedelmi egyenlőtlenségre.¹¹

A jogrendszer és tulajdonjogok területe a jogrendszer fontosságára mint a gazdasági szabadság meghatározó tényezőjére összpontosít, és azt méri, hogy milyen hatékonyan látja el

⁹ Az „Economic Freedom of the World” angol kifejezés magyarra fordítva „a világ gazdasági szabadsága”.

¹⁰ A „haveri kapcsolatok” előnyben részesítése a „cronysm” angol kifejezésre utal.

¹¹ A bekezdésben a Rothstein (1998) és Åberg (1989) hivatkozások és az azokra vonatkozó információk Bergh és Nilsson, (2010) tanulmányából származnak. A Holcombe (2013) hivatkozás és az arra vonatkozó információk Bennett és Nikolaev (2017) tanulmányából származnak.

a kormányzat a védelmi funkcióját a személyek és tulajdonuk tekintetében. A tulajdonjogok védelme mellett, a jogrendszer gazdasági szabadsággal összhangban lévő kulcsfontosságú összetevői a jogállamiság, a független és részrehajlás nélküli igazságszolgáltatás, valamint a pártatlan és hatékony jogérvényesítés (Gwartney és mtsai., 2023). Az egyes cégeknek, iparágaknak vagy embercsoportoknak kedvező pártatlan jogi intézmények akadályokat teremtenek a piacra lépésre, bizonytalanságot hoznak létre és egyenlőtlen versenyfeltételeket. Ezek növelik a lehetőségek egyenlőtlenségét az előnyöket nem élvezők kárára, amely csökkenti az egyének ösztönzését a vállalkozásindításra és a humán tőkébe való befektetésre, ami azt eredményezi, hogy a jövedelmi egyenlőtlenség nő (Bennett & Nikolaev, 2017). Ha az érvet megfordítjuk, akkor tulajdonképpen azt lehet mondani, hogy a kompetitív piacok előmozdítása, valamint a belépési korlátok és a beruházások előtt álló akadályok csökkentése nagyobb gazdasági lehetőséget biztosít, ami csökkenti a piaci egyenlőtlenségeket (Bennett, 2024). A tulajdonjogokkal kapcsolatban ésszerű lehet azt állítani, hogy ezek jobb védelme a több tulajdonnal rendelkezőknek kedvez, ugyanakkor több kutató is ennek ellenkezőjét állítja (Bergh & Nilsson, 2010). Sonin (2003) megjegyzi, hogy a tulajdonjogok gyenge védelme a már gazdagoknak lehet kedvezőbb, ami nagyobb egyenlőtlenséghez vezet. Ezt az érvet erősíti, hogy számos fejlődő országban a nem hatékony tulajdonjogok és a korrupció okozták az elit meggazdagodását, illetve a jogrendszer javítása valójában a kevésbé kiváltságosok számára lehet fontosabb, ezáltal csökkentve az egyenlőtlenséget, amelyre például De Soto (2000) világít rá művében. Összességében az feltételezhető, hogy a jogrendszer javítása és a tulajdonjogok jobb védelme a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenését eredményezi.¹²

A stabil pénz területe a pénz és az általános árstabilitás fontosságára összpontosít a cserefolyamatokban. Akkor kap egy ország magas pontszámot ezen a területen, ha olyan politikákat követ és olyan intézményeket fogad el, amelyek alacsony és stabil inflációs rátához vezetnek, és ha elkerüli az alternatív valuták elérhetőségét korlátozó szabályozásokat (Gwartney és mtsai., 2023). A magas és változó infláció várhatóan az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők számára okoz nagyobb kárt a magas jövedelemmel rendelkező egyénekhez képest, akik jobban meg tudják védeni a vagyonukat az inflációval szemben (Bergh & Nilsson, 2010). Emellett a magas jövedelemmel rendelkezők ahhoz is jobb helyzetben lehetnek, hogy kihasználják az arbitrázslehetőségeket, amelyek a pénzkínálat növekedése és az általános áremelkedés közötti időbeni eltérésnek tulajdoníthatók (Bagus, 2014). Ezek alapján azt lehet mondani, hogy az alacsony és stabil inflációt, valamint az alternatív valuták

¹² A bekezdésben a Sonin (2003) és a De Soto (2000) hivatkozás és az azokra vonatkozó információk Bergh és Nilsson, (2010) tanulmányából származnak.

elérhetőségét elősegítő politikák és intézmények várhatóan a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenését eredményezik.¹³

A következő terület, a nemzetközi kereskedelem szabadsága, az országhatáron átnyúló cserére összpontosít. A terület összetevői olyan kereskedelmi korlátozásokat mérnek, mint például vámok, kvóták, rejtett adminisztratív korlátozások, valamint az árfolyamok és tőkemozgás ellenőrzése (Gwartney & mtsai., 2023). A nemzetközi kereskedelem szabadságának jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásával kapcsolatban hagyományosan a Heckscher–Ohlin (H-O) kereskedelmi elmélet feltételezéseire támaszkodnak a szakirodalomban. Ez a modell azt sugallja, hogy a kereskedelem liberalizációja viszonylag előnyösebb a kevésbé fejlett országok, és viszonylag hátrányosabb a fejlettebb országok képzetlen munkavállalói számára. A H-O modell szerint a kevésbé fejlett országokban a kereskedelmi akadályok korlátozzák a képzetlen munkavállalók gazdasági lehetőségeit, ami a lehetőségek egyenlőtlenségének növekedéséhez vezet, és csökkenti az erőfeszítésekből származó potenciális nyereséget, így a kereskedelem szabadsága várhatóan nagyobb egyenlőséget eredményez. Ezzel szemben a fejlettebb országokban a kereskedelem liberalizációja csökkentheti a képzetlen munkaerő gazdasági lehetőségeit, ami nagyobb egyenlőtlenséghez vezethet. A modell szerint tehát a kereskedelem szabadságának hatása az egyenlőtlenségre a gazdasági fejlettség szintjétől függ (Bennett & Nikolaev, 2017). Bergh és Nilsson (2010) rávilágít arra, hogy a kifinomultabb elméleti modellek nem adnak ilyen egyértelmű előrejelzést, és azt is bemutatja, hogy az empirikus bizonyítékok is vegyesek.

Az utolsó terület, a szabályozás, azt méri, hogy a hitel-, a munka- és a termékpiacra való belépést korlátozó és az önkéntes csere szabadságát akadályozó szabályozások, hogyan csökkentik a gazdasági szabadságot (Gwartney és mtsai., 2023). A kormányzat méretéhez és a nemzetközi kereskedelem szabadságához hasonlóan a szabályozás hatása sem egyértelmű az egyenlőségre nézve. Egyrészt, egyes szabályozások védik a fogyasztókat és a munkavállalókat a gátlástalan üzleti gyakorlatoktól, és elősegítik a gazdasági lehetőségeket, ezáltal pedig csökkentik az egyenlőtlenségeket. Másrészt viszont, bizonyos szabályozások belépési korlátokként is működhetnek, amelyek védik bizonyos cégek vagy iparágak gazdasági érdekeit, ezáltal korlátozzák a versenyt, ami az egyenlőtlenség növekedéséhez vezet (Bennett & Nikolaev, 2017).

A fentiek alapján látható, hogy a jogrendszer és tulajdonjogok, illetve a stabil pénz területein kívül, nem egyértelmű a gazdasági szabadság egyes összetevőinek hatása a jövedelmi

¹³ A bekezdésben a Bagus (2014) hivatkozás és az arra vonatkozó információk Bennett és Nikolaev (2017) tanulmányából származnak.

egyenlőtlenségre, így összességében a két változó közötti kapcsolat is bizonytalannak mondható. Egy másik feltételezés az, hogy a gazdasági szabadság és a jövedelmi egyenlőtlenség között egy Kuznets-görbeszerű fordított U-alakú kapcsolat áll fenn. Ez azt jelentené, hogy a gazdasági szabadság alacsony szintjéről indulva a fejlesztések gazdasági növekedést eredményeznek és új gazdasági lehetőségeket biztosítanak, amelyek kezdetben a jövedelemeloszlás felsőbb része számára kedvezőbbek, ami a jövedelmi egyenlőtlenség növekedését eredményezi. A gazdasági szabadság további bővülésével a gazdasági növekedés folytatódik, ami újabb gazdasági lehetőségeket biztosít azok számára, akik korábban nem rendelkeztek elég tőkével a felmerülő gazdasági lehetőségek kihasználásához. Végül a nagyobb gazdasági szabadságnak ahhoz kell vezetnie, hogy a jövedelemeloszlás alsó részén elhelyezkedők nagyobb előnyökhöz jutnak az eloszlás felső részéhez képest, ami pedig a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenését eredményezi (Bennett & Vedder, 2013).¹⁴

1.2.3. A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának empirikus eredményei

A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásával foglalkozó empirikus szakirodalom vegyes eredményeket szolgáltat, hasonlóan ahhoz, amit a demokrácia hatásával kapcsolatban is láthattunk az *1.1.4. alfejezetben*. Az ezzel a kérdéssel foglalkozó tanulmányok közül röviden bemutatok néhányat a következőkben.

A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának vizsgálatával legelőször Berggren (1999) foglalkozott. Az elemzésébe 66 országot vont be, és azt találta, hogy minél nagyobb mértékben nőtt egy ország gazdasági szabadsága 1975 és 1985 között, annál alacsonyabb volt a jövedelmi egyenlőtlenség 1985-ben. Berggren (1999) az EFW-index egy korábbi változatát használja, amely négy fő területből állt, és megállapítja, hogy az előbbi eredmény tekintetében a kereskedelem liberalizációja és a pénzügyi dereguláció játszott fontos szerepet. Egy másik eredménye arra utal, hogy a gazdasági szabadság 1985-ös szintje nagyobb jövedelmi egyenlőtlenséggel járt együtt ugyanebben az évben.

Saccone (2021) 76 fejlett és fejlődő ország adatait tartalmazó mintára és az 1980 és 2014 közötti időszakra vonatkozóan vizsgálta a gazdasági szabadság és a jövedelemeloszlás közötti kapcsolatot. Eredményei azt mutatják, hogy a gazdasági szabadság nagyobb szintje az első nyolc decilis jövedelmi részesedését csökkenti, míg a jövedelemeloszlás felsőbb részeinek kedvez, különösen a felső 10%-nak és a felső 5%-nak.

¹⁴ A Bennett és Vedder (2013) hivatkozás és az arra vonatkozó információk Bennett és Nikolaev (2017) tanulmányából származik.

Karakotsios és munkatársai (2020) a jövedelmi egyenlőtlenség, az adózás és a gazdasági szabadság közötti oksági kapcsolatot vizsgálták egy 58 ország adatait tartalmazó adatsor felhasználásával az 1995 és 2016 közötti időszakban. Az általuk bemutatott empirikus bizonyítékok azt mutatják, hogy hosszú távon a gazdasági szabadság és a jövedelmi egyenlőtlenség között pozitív oksági kapcsolat áll fenn, azaz a nagyobb gazdasági szabadság nagyobb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez hosszú távon, míg rövid távon nincs kapcsolat a két változó között.

Bergh és Nilsson (2010) 80 országra vonatkozó 1970 és 2005 közötti adatok felhasználásával arra az eredményre jutott, hogy a nemzetközi kereskedelem szabadsága robusztusan összefügg a jövedelmi egyenlőtlenséggel, pontosabban, a nemzetközi kereskedelemben lévő nagyobb szabadság nagyobb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez. Ennek a területnek a becslést értékei többnyire stabilan 0,7 körül mozognak. Több specifikáció eredménye rámutatott a dereguláció jövedelmi egyenlőtlenséget növelő hatására. A gazdasági szabadság többi területére vonatkozóan azonban nem találtak szignifikáns és robusztus eredményt. Emellett az eredményekből úgy tűnik, hogy a gazdasági szabadság növelését célzó reformok elsősorban a gazdag országokban növelik a jövedelmi egyenlőtlenséget.

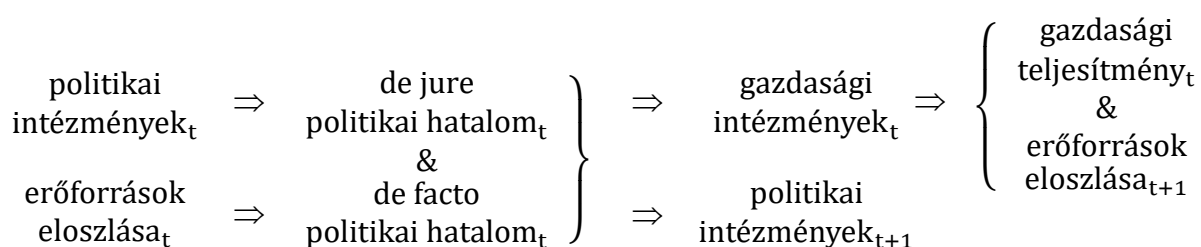
Yilmaz és munkatársai (2022) 137 ország 2000 és 2018 közötti adatainak felhasználásával a gazdasági szabadság és jövedelmi egyenlőtlenség között U-alakú kapcsolatot találtak: a gazdasági szabadság alacsony szintjén negatív, míg a gazdasági szabadság magas szintjén pozitív kapcsolat van a két változó között. Ez azt jelenti, hogy a gazdasági szabadság alacsony szintjéről indulva a szabadság növekedése a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenését eredményezi, majd egy küszöbértéket átlépve a nagyobb gazdasági szabadság nagyobb jövedelmi egyenlőtlenséggel jár együtt.

Bennett és Nikolaev (2017) szerint az empirikus tanulmányok vegyes eredményei egyrészt a különböző ökonometria modellek használatának köszönhetőek, illetve rávilágítanak arra, hogy az ebben a szakirodalomban elvégzett országhközi vizsgálatok eredményei érzékenyek a használt országmintára, az időszakra, valamint a gazdasági szabadság és egyenlőtlenség mérőszámainak megválasztására. Bennett (2024) szakirodalmat értékelő tanulmányában megerősíti Bennett és Nikolaev (2017) következtetéseit, valamint rámutat, hogy számos tanulmány utal arra, hogy a gazdasági szabadság változásainak elosztási hatása más tényezőktől is függhet, mint például a gazdaság fejlettségétől, a gazdasági szabadság szintjétől vagy a politikai rendszer típusától.

1.3. A gazdasági szabadság eltérő hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Az eddigiekben külön-külön tárgyaltam, hogy milyen hatása lehet a gazdasági szabadságnak és a demokráciáknak a jövedelmi egyenlőtlenségre, azonban egyes tanulmányok ezt a két területet együttesen is vizsgálták. Ahmad (2017) például azt feltételezi, hogy a gazdasági szabadság hatása a jövedelemeloszlásra politikai rendszerenként változik, és egy 1970 és 2014 közötti időszakra és 115 országból álló mintára vonatkozóan talált némi bizonyítékot azzal kapcsolatban, hogy a gazdasági szabadságnak – és azon belül is a nemzetközi kereskedelem szabadságának és a piaci deregulációnak – jövedelmi egyenlőtlenséget növelő hatása van, és hogy ez a hatás enyhül a demokratikus politikai rendszerrel rendelkező országokban. Ahmad (2017) robusztussági tesztjei azt mutatják, hogy a gazdasági szabadság összesített indexe érzékeny az alternatív egyenlőtlenségi és demokrácia mérőszámok alkalmazására, valamint a legtöbb szignifikáns eredmény a nemzetközi kereskedelem szabadsága és a szabályozás komponens esetében figyelhető meg.

A feltételezésnek, miszerint a gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében eltérhet, van elméleti megalapozottsága. Acemoglu és munkatársai (2004) egy olyan elméleti keretet dolgoztak ki, amellyel arra a klasszikus kérdésre adnak választ, hogy egyes országok miért szegényebbek másoknál. Az új növekedésmélet tudósaihoz csatlakozva Acemoglu és munkatársai (2004) is amellet érvelnek, hogy a gazdasági fejlődés kulcsa a megfelelő intézmények és politikák. Az általuk kidolgozott dinamikus elméleti keretrendszer sematikus formában az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra: Az intézményi és gazdasági dinamika elméleti keretrendszere

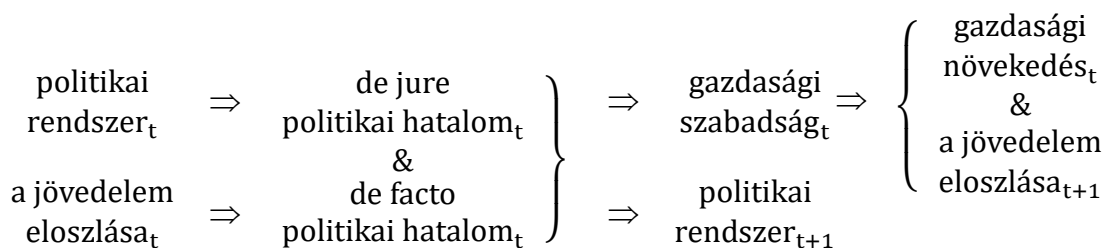
Forrás: Saját szerkesztés Acemoglu és munkatársai (2004:6) ábrája alapján.

A modellben két állapotváltozó van: a politikai intézmények és az erőforrások (vagyon, fizikai és humán tőkeállományok stb.) eloszlása. Ennek a két változónak a t időpontbeli ismerete elegendő a rendszer többi változójának meghatározásához. A politikai intézmények

meghatározzák a de jure politikai hatalom eloszlását a társadalomban, az erőforrások eloszlása pedig a de facto politikai hatalom eloszlását befolyásolja t időpontban. A de jure és de facto politikai hatalom hatással van a gazdasági intézmények kiválasztására, és befolyásolja a politikai intézmények jövőbeli alakulását. Végül, a gazdasági intézmények meghatározzák a gazdasági eredményeket, beleértve a gazdasági növekedést és az erőforrások eloszlását $t+1$ időpontban (Acemoglu és mtsai., 2004).

Összességében azt lehet mondani, hogy ez az elméleti keretrendszer az egyes országok gazdasági növekedésében és jólétében megmutatkozó különbségek fő forrásának a gazdasági intézményeket tekinti. Azok a társadalmak fejlődnek, amelyek gazdasági intézményei elősegítik és ösztönzik a tényezőfelhalmozást, az innovációt és az erőforrások hatékony elosztását. Emellett a modell bevezeti az „intézményi hierarchia” fogalmát, amelyben a politikai intézmények befolyásolják a gazdasági eredményeket elsődlegesen meghatározó gazdasági intézményeket (Acemoglu és mtsai., 2004).

Amellett érvelek, hogy mivel a gazdasági szabadság és a demokrácia szorosan kötődik a gazdasági és politikai intézmények fogalmához (lásd az 1.1.1. és 1.2.1. alfejezetet), ezért az Acemoglu és munkatársai (2004) által bemutatott dinamikus elméleti modell megfelelő alapot biztosít a jövedelmi egyenlőtlenség, a gazdasági szabadság és a demokrácia közötti lehetséges kapcsolatok keretrendszerbe való foglalásához. Emellett úgy tűnik, hogy e három változó közötti kapcsolat Acemoglu és munkatársai (2004) keretrendszere specifikusabb esetének tekinthető. Ennek megfelelően alakítom át a modellt, amelyet a 2. ábra szemléltet. Míg egyes kutatók azt vizsgálták, hogy a demokrácia és a jövedelmi egyenlőtlenség hogyan befolyásolja a gazdasági szabadságot (Kotschy & Sunde, 2017), addig a jelen dolgozat azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a gazdasági szabadság milyen hatással van a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében.

2. ábra: A jövedelmi egyenlőtlenség, a gazdasági szabadság és a politikai rendszer közötti kapcsolatok elméleti keretrendszere

Forrás: Saját szerkesztés Acemoglu és mtsai. (2004:6) ábrája alapján.

Az eddigiek alapján úgy tűnik, hogy a szakirodalom kevés figyelmet fordított arra, hogy összetettebben vizsgálja a gazdasági szabadság és a politikai rendszerek kölcsönhatását a jövedelmi egyenlőtlenségre nézve, és bár nincs sok empirikus bizonyíték a kérdésben, de feltételezhető, hogy csupán a demokráciák és nem demokráciák közötti különbségtétel nem elegendő annak pontos megértéséhez, hogy a gazdasági szabadság hogyan hat a politikai rendszer függvényében a jövedelemeloszlásra, és árnyaltabban kell megközelíteni a kérdést. Az *1.1.5. alfejezetben* láthattuk, hogy az újraelosztás tekintetében a demokráciák között is jelentős különbségek lehetnek, és az empirikus szakirodalom rávilágított arra, hogy a parlamentáris demokráciákban szignifikánsan alacsonyabb a jövedelmi egyenlőtlenség az elnöki demokráciákhoz képest.

Bergh és Bjørnskov (2021) szakirodalmi összefoglalójában arról számol be, hogy a gazdasági szabadság gazdasági növekedést és általános termelékenységet elősegítő hatása jól dokumentált. Azt állítom, hogy a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatása, amiatt térhet el a politikai rendszerek függvényében, mivel a parlamentáris demokráciák a gazdasági szabadságnak köszönhető növekedést a nagyobb újraelosztás segítségével egyenletesebben osztják szét a társadalom tagjai között más típusú politikai rendszerekhez képest.

2. HIPOTÉZIS, ADATOK ÉS MÓDSZER

2.1. A hipotézis felállítása és a teszteléshez alkalmazott módszer

Kutatásommal arra a kérdésre keresem a választ, hogy a gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre függ-e attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy sem, és ha igen akkor hogyan függ tőle. A kérdés vizsgálatához többszörös lineáris regressziókat futtatok le kontrollváltozók nélkül és kontrollváltozók bevonásával országkeresztmetszeti adatokat felhasználva. A többszörös lineáris regresszió megválasztását az indokolja, hogy a tanulmány a jövedelmi egyenlőtlenség, a gazdasági szabadság és a politikai rendszerek közötti összefüggést vizsgálja, és több magyarázó változót – közöttük kontrollváltozókat – is bevonok a vizsgálatba. Azért alkalmazok országkeresztmetszeti adatokat, mivel a változók időben viszonylag lassan változnak.

Ahhoz tehát, hogy a vizsgált kérdést statisztikailag meg lehessen vizsgálni, egy regressziós modellt kell felépíteni. A regressziós modell kontrollváltozók nélküli általános képlete a következő:

$$\text{GINI}_i = \beta_0 + \beta_1 \text{EFW}_i + \beta_2 \text{EFW}_i \times \text{REGIME}_i + \beta_3 \text{REGIME}_i + \varepsilon_i, \quad (1)$$

ahol GINI_i a jövedelmi egyenlőtlenség becsült értéke (függő változó) az i -edik ország esetében, EFW_i a gazdasági szabadság értéke az i -edik országban, REGIME_i a politikai rendszer típusa az i -edik országban. A politikai rendszer mérőszáma egy 1 és 0 kódolású dichotóm változó, ahol 1 a parlamentáris demokráciát, 0 pedig a parlamentáris demokráciától eltérő politikai rendszereket jelöli. A regressziós modellben a $\text{EFW}_i \times \text{REGIME}_i$ a gazdasági szabadság és a politikai rendszer típusa közötti interakciót fejezi ki.

A politikai rendszer változó kódolása mögötti megfontolás az *1. fejezet* elméleti érvein alapul. A demokráciák és autokráciák közötti különbség esetében azt feltételezem, hogy a demokráciákban a jövedelmi egyenlőtlenséget csökkentő hatás érvényesül, aminek köszönhetően a gazdasági szabadság egyenlőbb jövedelemeloszlást eredményez az autokráciákhoz képest. Az elmélet szerint a parlamentáris demokráciákban nagyobb az újraelosztás az elnöki demokráciákhoz képest, ami azt sugallja, hogy a gazdasági szabadság hatása a parlamentáris és elnöki demokráciák között is jelentősen eltérhet az újraelosztásban megmutatkozó különbségnek köszönhetően.

A regressziók eredményeinek értelmezése során az $\text{EFW}_i \times \text{REGIME}_i$ keresztváltozó koefficiensének (β_2) vizsgálata lesz a legfontosabb, mivel ennek előjele és szignifikanciája

fogja megmutatni, hogy a gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre valóban függ-e attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy sem. A kérdés statisztikai tesztelését megelőzően azt várom, hogy a β_2 előjele negatív lesz és statisztikailag szignifikáns. A gazdasági szabadság koefficiensére (β_1) vonatkozóan nem fogalmazok meg konkrét várakozást, hiszen az 1.2.2. alfejezetben láthattuk, hogy összességében nem egyértelmű a gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre. Ugyanakkor az is igaz, hogy a β_1 előjele és szignifikanciája fontos lesz a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának értelmezéséhez.

Ha a várakozásom a β_2 koefficiensre vonatkozóan igaz, akkor három eset fordulhat elő. Az egyik, hogy a β_1 negatív és szignifikáns, tehát a nem parlamentáris demokráciákban a gazdasági szabadság csökkenti a jövedelmi egyenlőtlenséget. Ekkor azt lehet mondani, hogy a parlamentáris demokráciákban ez a jövedelmi egyenlőtlenséget csökkentő hatás nagyobb. A második eset az, hogy a β_1 pozitív és szignifikáns, ami azt mutatja, hogy a parlamentáris demokráciától eltérő politikai rendszerekben a nagyobb gazdasági szabadság nagyobb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez. Ehhez képest a parlamentáris demokráciákban a gazdasági szabadság növelő hatása enyhül, és előfordulhat, hogy a nagyobb gazdasági szabadság egyenlőbb jövedelemeloszláshoz vezet, ha $\beta_1 < |\beta_2|$. A harmadik esetben a β_1 nem szignifikáns, azaz csak a parlamentáris demokráciákban van szignifikáns hatása a gazdasági szabadságnak a jövedelmi egyenlőtlenségre. A fentebb leírtak alapján a kutatás hipotézisét két állításban fogalmazom meg, amelyek a következők:

1. A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatása függ attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy sem (azaz β_2 szignifikáns).
2. A parlamentáris demokráciákban a gazdasági szabadság növekedése egyenlőbb jövedelemeloszlást eredményez más típusú politikai rendszerekhez képest (azaz β_2 negatív előjelű).

2.2. A hipotézis teszteléséhez felhasznált adatok

A következő alfejezetekben bemutatom azokat az adatokat, amelyeket felhasználok a regressziók lefuttatásakor alkalmazandó adatbázis összeállításához. Minden változó esetében országoként átlagolom az egyes mutatókat a 2000 és 2021 közötti időszakra vonatkozóan. Az adatbázis összeállítása során egy általam kialakított általános szabály, hogy csak azokat az országokat hagyom benne az adatsorban, amelyekre igaz az, hogy valamennyi változó esetében

legfeljebb öt adat hiányzik a megadott időszakból. Az időszak kiválasztásának és az előbb ismertetett szabály kialakításának indoka az, hogy minél több országot be lehessen vonni a vizsgálatba.

2.2.1. Függő változó

A 2.1. *alfejezetben* felállított (1) egyenletben a függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség, melynek egyik leggyakrabban használt mérőszáma a Gini-együttható. Solt (2020:1184) szerint a Gini-koefficiens a legintuitívabban úgy definiálható mint a népesség összes párja között fennálló átlagos jövedelemkülönbség osztva a népesség átlagjövedelmének kétszeresével. Az általam használt jövedelmi egyenlőtlenségre vonatkozó adatok a Solt (2020) által létrehozott Standardized World Income Inequality Database (SWIID) adatbázisából származnak, amely azzal a céllal jött létre, hogy a lehető legtöbb országra és évre vonatkozóan nyújtson összehasonlítható becslő adatokat a jövedelmi egyenlőtlenségről. Az adatbázisban megtalálható változók közül a rendelkezésre álló jövedelem (disposable income) alapján számított Gini-együtthatókat használok a statisztikai tesztelés során. A Gini-együttható értéke 0 és 100 között helyezkedik el, ahol a 0 a teljes jövedelemegyenlőséget, a 100 pedig a teljes jövedelmi egyenlőtlenséget jelenti.¹⁵

2.2.2. Független változó

Az (1) regressziós egyenletben a legfontosabb magyarázó változó a gazdasági szabadság és a politikai rendszer változók szorzata. Ahogyan korábban is utaltam rá, ennek a keresztváltozónak a segítségével fogom tudni megvizsgálni, hogy a gazdasági szabadság eltérő hatást gyakorol-e a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében.

A gazdasági szabadság mérőszámaként a korábban már ismertetett, Fraser Institute által kiadott Economic Freedom of the World (EFW) indexet használok (Fraser Institute, 2024). Az EFW-index 165 joghatóságot értékel, amelyekre vonatkozóan 1970-től kezdődően öt évente, illetve 2000-től 2021-ig évente állnak rendelkezésre adatok. Az 1.2.2. *alfejezetben* már ismertettem, hogy az index mely öt fő területen méri a gazdasági szabadság mértékét, és ezeken a területeken keresztül mutattam be, hogy milyen hatása lehet a gazdasági szabadságnak a jövedelmi egyenlőtlenségre. Az öt fő terület tehát a következő: (1) a kormányzat mérete, (2) a jogrendszer és tulajdonjogok, (3) a stabil pénz, (4) a nemzetközi kereskedelem szabadsága és

¹⁵ A „Standardized World Income Inequality Database” angol kifejezés magyarul „Standardizált Világ Jövedelemegyenlőtlenségi Adatbázis”.

(5) a szabályozás. Az öt fő területen belül az index 25 komponensből áll, amelyek közül sok maga is több alkomponensből tevődik össze. Így összességében az index 45 különböző adatösszetevőt foglal magába (Gwartney és mtsai., 2023). Az öt fő területet, azok egyes komponenseit, illetve ez utóbbiak alkomponenseit az *1. melléklet* tartalmazza.

Minden egyes alkomponens egy 0-tól 10-ig terjedő skálán helyezkedik el, amely tükrözi az alapul szolgáló adatok eloszlását. Ha egy adott komponensen belül vannak alkomponensek, akkor ezeket átlagolva kapjuk meg az adott komponens értékét. Az öt fő terület értékét ezután szintén úgy lehet kiszámolni, hogy a hozzájuk tartozó komponensek értékeit átlagoljuk. Az egyes országok összesített gazdasági szabadság indexét pedig úgy lehet meghatározni, hogy az öt fő terület értékeinek átlagát vesszük (Gwartney és mtsai., 2023). A statisztikai elemzés során az összesített indexet mellett az öt fő terület értékeit is felhasználom, hogy pontosabb képet kapjunk a gazdasági szabadság hatásáról a jövedelmi egyenlőtlenségre. Az EFW-index számítási módja azt hozza magával, hogy az alkomponensekhez hasonlóan az összesített index, és az öt fő terület értéke is 0 és 10 között mozog, ahol a magasabb érték jelenti nagyobb szabadságot.

A keresztváltozó másik tényezője a politikai rendszer, melyhez egy 0-1 bináris kódolású mérőszámot hozok létre, ahol 1 a parlamentáris demokráciát, a 0 a parlamentáris demokráciától eltérő politikai rendszereket jelöli. A bináris mérőszám létrehozásához a Bjørnskov és Rode (2020) által frissített és kibővített Demokrácia-Diktatúra (DD) adatkészlet 5.2. számú verzióját használom fel. Bjørnskov és Rode (2020) a Cheibub és munkatársai (2010) által készített demokrácia-diktatúra (DD) adatokat frissítették és bővítették ki időben, térben, illetve több intézményi információval is kiegészítették az adatkészletet. A DD-mutatót eredetileg Alvarez és munkatársai (1996), valamint Przeworski és munkatársai (2000) vezették be.¹⁶

Az adatbázis tartalmaz egy demokrácia-mutatót, amely a demokrácia – Cheibub és munkatársai (2010) által alkalmazott – minimalista koncepcióján alapul. Egy politikai rendszert akkor minősítenek demokratikusnak, ha a következő négy feltétel mindegyike teljesül: (1) A kormányfőt közvetlen választással vagy egy olyan testület által választják meg, amelyet magát is közvetlen szavazás útján választanak meg. (2) A törvényhozói hatalmat közvetlen választással választják meg. (3) Egynél több párt versenyez a választásokon. (4) A hatalomleváltás olyan szabályok szerint következik be, amelyek azonosak azokkal, amelyek a hatalmon lévő hivatalba juttatták. Az adatbázisban a demokráciákat az 1-es számmal jelölik, míg a nem demokráciákat 0-val.

¹⁶ Az Alvarez és munkatársai (1996), valamint Przeworski és munkatársai (2000) hivatkozások és az azokra vonatkozó információk Bjørnskov és Rode (2020) tanulmányából származnak.

Bjørnskov és Rode (2020) követik Cheibub és munkatársai (2010) rendszerkategorizálását, – amiről az *1.1.1. alfejezetben* röviden említést tettem – és a demokráciákat három típusba sorolják. Ha a kormányfő közvetlenül a törvényhozásnak tartozik elszámolással, akkor az ország parlamentáris demokrácia; ha a kormányfő a törvényhozásnak tartozik elszámolással, és van egy államfő (aki nem a kormányfő), akkor az ország kevert demokrácia; valamint, ha a kormányfő nem tartozik elszámolással a törvényhozásnak, akkor az ország elnöki demokrácia. A nem demokratikus politikai rendszereken belül is három kategóriát különböztetnek meg: polgári diktatúrák, katonai diktatúrák és királyi diktatúrák. Az utóbbi kategóriába az abszolutista örökletes monarchiák tartoznak, az előbbi két típus közötti különbség az, hogy a katonai diktatúra esetében az állam- vagy kormányfőnek katonai rangja van, a polgári autokrácia esetében pedig nincs. Az adatbázisban a hat rendszertípushoz számokat rendelnek 0-tól 5-ig, ahol a 0 jelenti a parlamentáris demokráciákat. A regressziókhoz szükséges bináris kódolású politikai rendszer változó létrehozásához ezt a mutatót használok fel az adatbázisból.

2.2.3. Kontrollváltozók

Kontrollváltozóként az országok fejlettségi szintjét, az ipari szektor foglalkoztatottságát és a városi népesség arányát alkalmazom. Azért ezeket a mutatókat vonom be a vizsgálatba kontrollváltozóként, mert korábbi tanulmányok – mint például Bergh és Nilsson (2010), Ahmad (2017), valamint Bennett és Nikolaev (2017) – is alkalmazták ezeket.

A fejlettségi szint méréséhez a World Bank (2024a) által szolgáltatott vásárlóerőparitáson alapuló egy főre jutó GDP-t használok, amelyet 2021-es konstans nemzetközi dollárra számítanak át. Az eredmények könnyebb értelmezhetőségének érdekében az egy főre jutó GDP értékeket ezer dollárban mérem. Az ipari szektor foglalkoztatottságának mérőszámaként a World Bank (2024b) adatbázisából származó adatot alkalmazom, amely az ipari szektorban dolgozók arányát a teljes foglalkoztatottságon belül méri. A mutató definíciója szerint foglalkoztatottnak azok a munkaképes korú személyek minősülnek, akik bármilyen olyan tevékenységet folytatnak, amelynek célja áruk előállítása vagy szolgáltatások nyújtása fizetés vagy profit ellenében, függetlenül attól, hogy a referencia-időszakban dolgoznak-e, és attól, hogy a munkahelytől való átmeneti távollét vagy a munkaidő-beosztás miatt nem dolgoznak. Az ipari szektor a bányászat és kőfejtés, a feldolgozóipar, az építőipar és a közüzemi szolgáltatások (villamos energia, gáz és víz) ágazataiból áll. A városi népességhez World Bank (2024c) adatbázisában megtalálható mérőszámot használok. A definíció szerint a városi

népesség a nemzeti statisztikai hivatalok által meghatározott városi területeken élő embereket foglalja magába. A mutató a városi népességet a teljes népesség százalékában méri.

2.2.4. A regressziókhoz felhasznált legfontosabb változók adatainak leíró statisztikája

Az adatok összeállításakor összesen 114 ország volt, amelyik megfelelt az első körben megfogalmazott kritériumnak, miszerint a 2000 és 2021 közötti időszakban az egyes országok esetében legfeljebb öt adat hiányozhat. Mivel a 114 ország közül 7 csak részben volt a teljes időszakon belül parlamentáris demokrácia, ezért bevezettem egy második szabályt: Csak olyan országok maradhattak benne az adatbázisban, amelyek az általam vizsgált teljes időszakban végig parlamentáris demokráciák voltak vagy végig attól eltérő politikai rendszerrel rendelkeztek. Ez azt eredményezi, hogy az adatbázisban, csak olyan parlamentáris demokráciák fognak szerepelni, amelyek stabilan fennmaradtak az adott időszakban. Ennek megfelelően az adatbázisból kizártam Bangladest (öt évig parlamentáris demokrácia), a Cseh Köztársaságot (tizenhárom évig parlamentáris demokrácia), Magyarországot (2019 utáni években polgári diktatúra), Lesothot (2012-től parlamentáris demokrácia), Pakisztánt (2000 és 2007 között katonai diktatúra), Szlovéniát (2000-től 2002-ig kevert demokrácia) és Thaiföldet (2000-től 2006-ig, illetve 2008-tól 2013-ig parlamentáris demokrácia). A regressziók lefuttatásához az így megmaradt 107 ország adatait használom fel, amelyekre vonatkozóan a *2. melléklet* táblázata szemlélteti, hogy milyen politikai rendszertípus volt jellemző a vizsgált időszakon belül.¹⁷

A (1) regressziós modellben feltüntetett változók (beleértve a gazdasági szabadság öt fő területét) leíró statisztikája az *1. táblázatban* látható. A Gini-együttható értéke a teljes mintán belül 38,705, és megfigyelhetjük, hogy a parlamentáris demokráciák átlagos Gini-koefficiense több, mint hét ponttal alacsonyabb, mint a más politikai rendszerrel rendelkező országoké. A legkisebb Gini-együtthatóval Szlovákia (24,7) rendelkezik, míg a legmagasabb érték Namíbiához (64,476) tartozik.

A gazdasági szabadsággal kapcsolatban az állapítható meg, hogy a parlamentáris demokráciák mind az összesített index, mind az egyes területek esetében átlagosan magasabb szabadsággal rendelkeznek a kormányzat méretének kivételével. Ez azt jelenti, hogy a parlamentáris demokráciákban átlagosan nagyobb a kormányzat mérete: a legalacsonyabb értékkel (azaz a legnagyobb kormányzattal) Svédország (4,7) rendelkezik. Ez a megállapítás

¹⁷ Megjegyzendő, hogy a 107 országból álló adatbázis az alaperedmények forrásául szolgálnak. A robusztussági vizsgálatok során, ha szükséges a 114 országból álló adatsort fogom felhasználni kiindulópontként annak érdekében, hogy minél több országot be lehessen vonni az egyes alternatív vizsgálatokba.

amiatt lehet fontos, mivel az 1.1.5. alfejezetben bemutatott elméleti érvek egyike az, hogy a parlamentáris demokráciák alkotmányos intézményei a kormányzat nagyobb méretéhez vezethetnek, amely a társadalom nagyobb része felé történő újraelosztással járhat együtt. Ha ez igaz, akkor a parlamentáris demokráciákban a kormányzat nagyobb méretének alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséget kell eredményeznie.

1. táblázat: A regressziókhoz felhasznált legfontosabb változók leíró statisztikája

Országcsoport	Átlag	Szórás	Minimum	Maximum	Országok száma
Gini-együttható					
Teljes minta	38,705	7,963	24,700	64,476	107
Parlamentáris demokráciák	32,973	5,609	25,414	45,139	24
Egyéb politikai rendszerek	40,363	7,794	24,700	64,476	83
A gazdasági szabadság összesített indexe					
Teljes minta	6,825	1,021	4,264	8,764	107
Parlamentáris demokráciák	7,705	0,557	6,325	8,654	24
Egyéb politikai rendszerek	6,570	0,984	4,264	8,764	83
Kormányzat mérete					
Teljes minta	6,777	0,941	4,700	8,708	107
Parlamentáris demokráciák	6,345	1,015	4,700	8,188	24
Egyéb politikai rendszerek	6,901	0,887	4,761	8,708	83
Jogrendszer és tulajdonjogok					
Teljes minta	5,498	1,869	1,898	9,182	107
Parlamentáris demokráciák	7,326	1,389	5,168	9,182	24
Egyéb politikai rendszerek	4,969	1,647	1,898	8,987	83
Stabil pénz					
Teljes minta	8,167	1,269	4,403	9,801	107
Parlamentáris demokráciák	9,146	0,773	6,962	9,801	24
Egyéb politikai rendszerek	7,884	1,246	4,403	9,787	83
Nemzetközi kereskedelem szabadsága					
Teljes minta	7,256	1,242	3,985	9,503	107
Parlamentáris demokráciák	8,274	0,759	6,042	9,062	24
Egyéb politikai rendszerek	6,961	1,200	3,985	9,503	83
Szabályozás					
Teljes minta	6,431	1,199	3,498	9,116	107
Parlamentáris demokráciák	7,434	0,784	5,747	9,116	24
Egyéb politikai rendszerek	6,141	1,143	3,498	8,726	83

Forrás: Saját szerkesztés az alapregressziók során felhasznált adatok alapján.

Megjegyzés: A táblázatban a Gini-együttható, a gazdasági szabadság összesített indexének és azon belül az öt fő terület leíró statisztikája látható a teljes mintára, a parlamentáris demokráciákra és az egyéb politikai rendszerekre vonatkozóan. A leíró statisztika egyes elemeinek megnevezése a táblázat legfelső sorában vannak feltüntetve.

3. EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

Ebben a fejezetben ismertetem a vizsgálat eredményeit. Először a 107 országból álló mintát használtam fel a többszörös lineáris regressziók lefuttatásához, majd a robusztussági vizsgálatok során elvégzett alternatív tesztek során a 114 országból álló adatsorhoz tértem vissza kiindulópontként.

3.1. A gazdasági szabadság és a demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre interakciós változó nélkül

Az interakciót tartalmazó regressziós modellek statisztikai tesztelése előtt, megvizsgáltam, hogy keresztváltozó nélkül, milyen hatása van a gazdasági szabadság összetett indexének, az öt fő területnek és a parlamentáris demokráciának a jövedelmi egyenlőtlenségre. A többszörös lineáris regressziók eredményeit a 2-9. táblázatok szemléltetik.

A 2. táblázatban láthatjuk, hogy a gazdasági szabadság összesített indexének koefficiense abban az esetben negatív és szignifikáns, amikor a modell nem tartalmaz kontrollváltozót (1. regresszió), illetve amikor az ipari foglalkoztatottság és városi népesség kontrollváltozók külön-külön szerepelnek a modellekben (3. és 4. regresszió). Ezekben az esetekben azt lehet mondani, hogy a teljes mintát figyelembe véve a nagyobb gazdasági szabadság alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséggel jár együtt. Például a 3. regresszióban – ahol a legnagyobb az összefüggés a szignifikáns esetek közül (33,4%) – a gazdasági szabadság 1 ponttal történő növekedése a Gini-együttható 1,931-del való csökkenését eredményezi. A táblázatban a 2. és 5. regresszió esetében azt lehet mondani, hogy valószínűleg azért nem szignifikáns a gazdasági szabadság együtthatója, mert a fejlettség szintje erősebben magyarázza a jövedelmi egyenlőtlenséget. A politikai rendszer változó koefficiense minden modell esetében negatív és szignifikáns a hagyományos szinteken, ami azt jelenti, hogy más politikai rendszerekhez képest a parlamentáris demokráciákban alacsonyabb a jövedelmi egyenlőtlenség. Az összes kontrollváltozót tartalmazó modell becslése például azt mutatja, hogy 2,648-del kisebb a Gini-koefficiens értéke parlamentáris demokráciákban.

2. táblázat: A gazdasági szabadság és a parlamentáris demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Gazdasági szabadság	-3,006*** (0,681)	-0,127 (0,887)	-1,931*** (0,681)	-2,109** (0,838)	0,412 (0,738)
Parlamentáris demokrácia	-3,978** (1,573)	-2,326* (1,371)	-4,335*** (1,573)	-3,885** (1,500)	-2,648* (1,368)
Fejlettség szintje		-0,189*** (0,047)			-0,205*** (0,044)
Ipari foglalkoztatottság			-0,312*** (0,081)		-0,325*** (0,085)
Városi népesség				-0,068* (0,036)	0,062 (0,039)
Konstans	60,112*** (4,410)	44,534*** (5,259)	58,959*** (4,105)	57,991*** (4,569)	43,993*** (4,519)
R ²	0,268	0,411	0,334	0,287	0,474
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A 3. táblázatban feltüntetett eredmények azt mutatják, hogy a kormányzat méretéhez és a parlamentáris demokráciához tartozó koefficiens minden modellben statisztikailag szignifikáns. A kormányzat méretéhez tartozó koefficiensek pozitív, a politikai rendszer változó együtthatói pedig negatív előjellel rendelkeznek. Ez azt jelenti, hogy minél kisebb a kormányzat mérete, annál nagyobb a jövedelmi egyenlőtlenség egy országban, és parlamentáris demokráciákban kisebb a jövedelmi egyenlőtlenség más politikai rendszerekhez képest. A táblázatban az 5. regresszió esetében a legnagyobb az összefüggés, 50%. A regresszió becslése szerint, ha a kormányzat mérete 1 ponttal csökken (azaz a változó értéke 1 ponttal nő), akkor a Gini-együttható 1,514-del növekszik, illetve a parlamentáris demokráciákban 2,148-del alacsonyabb a Gini-koefficiens értéke más politikai rendszerekhez képest.

3. táblázat: A kormányzat méretének és a parlamentáris demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Kormányzat mérete	2,826*** (0,634)	1,623*** (0,583)	2,534*** (0,611)	2,589*** (0,573)	1,514** (0,591)
Parlamentáris demokrácia	-5,816*** (1,249)	-2,030* (1,140)	-4,915*** (1,227)	-4,102*** (1,187)	-2,148* (1,153)
Fejlettség szintje		-0,172*** (0,035)			-0,170*** (0,038)
Ipari foglalkoztatottság			-0,384*** (0,073)		-0,306*** (0,079)
Városi népesség				-0,113*** (0,027)	0,052 (0,037)
Konstans	20,857*** (4,685)	32,180*** (4,521)	30,159*** (4,658)	28,762*** (4,718)	35,800*** (4,404)
R ²	0,256	0,442	0,378	0,337	0,500
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robosztus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A 4. táblázatban a jogrendszer és tulajdonjogok területéhez tartozó koefficiens a gazdasági szabadság összetett indexéhez hasonlóan csak akkor negatív és szignifikáns, amikor a modell nem tartalmaz kontrollváltozót (1. regresszió), illetve amikor az ipari foglalkoztatottak aránya (3. regresszió) és a városi népesség aránya (4. regresszió) kerül bevonásra kontrollváltozóként. Az eredmények a parlamentáris demokráciákra vonatkozóan egy esetben mutatnak szignifikánsan alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséget, mégpedig amikor az ipari foglalkoztatottság változó kerül bevonásra kontrollváltozóként. Ez a táblázatban a 3. regresszió, amelyben mindegyik magyarázó változó koefficiense szignifikáns. A modell esetében azt lehet mondani, hogy a jogrendszer és tulajdonjogok értékének 1 pontos növekedése 1,735-del csökkenti a Gini-együttható értékét, míg a parlamentáris demokráciákban a Gini-koefficiens 2,603-del alacsonyabb más politikai rendszerekhez képest.

4. táblázat: A jogrendszer és tulajdonjogok, valamint a parlamentáris demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Jogrendszer és tulajdonjogok	-2,231*** (0,339)	-0,497 (0,778)	-1,735*** (0,383)	-2,014*** (0,483)	-0,054 (0,738)
Parlamentáris demokrácia	-2,132 (1,481)	-1,989 (1,435)	-2,603* (1,512)	-2,180 (1,472)	-2,438 (1,477)
Fejlettség szintje		-0,163** (0,066)			-0,194*** (0,062)
Ipari foglalkoztatottság			-0,252*** (0,084)		-0,315*** (0,086)
Városi népesség				-0,028 (0,039)	0,066* (0,039)
Konstans	51,449*** (1,661)	45,697*** (2,708)	53,766*** (1,879)	51,944*** (1,777)	46,341*** (2,836)
R ²	0,349	0,414	0,392	0,352	0,473
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

Az 5. táblázatban a stabil pénz koefficiense negatív és szignifikáns, de ebben az esetben is, csak a kontrollváltozók nélküli modellben (1. regresszió), és amikor az ipari foglalkoztatottság (3. regresszió) és a városi népesség (4. regresszió) szerepel a magyarázó változók között. A szignifikáns értékek szerint a stabil pénz területén elért nagyobb pontszám alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséggel jár együtt. A politikai rendszer változó koefficiense egyedül akkor nem szignifikáns, amikor a fejlettség szintje van kontrollváltozóként bevonva a modellbe. Azon esetek közül, amikor mind a stabil pénz, mind a politikai rendszer változó szignifikáns, a 3. regresszió mutatja a legnagyobb összefüggést (32,6%). A 3. regresszió eredményei szerint, ha 1-gyel nő a stabil pénz területének értéke, akkor 1,326-de csökken a Gini-együttható értéke, a parlamentáris demokráciákban pedig 4,793-del alacsonyabb a Gini-koefficiens más politikai rendszerekhez képest.

5. táblázat: A stabil pénz és a parlamentáris demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Stabil pénz	-2,137*** (0,619)	-0,436 (0,670)	-1,326** (0,630)	-1,402* (0,719)	-0,141 (0,628)
Parlamentáris demokrácia	-4,694*** (1,531)	-2,149 (1,303)	-4,793*** (1,529)	-4,254*** (1,426)	-2,407* (1,334)
Fejlettség szintje		-0,181*** (0,041)			-0,194*** (0,040)
Ipari foglalkoztatottság			-0,334*** (0,085)		-0,313*** (0,087)
Városi népesség				-0,083** (0,035)	0,067* (0,039)
Konstans	57,207*** (4,884)	46,977*** (5,008)	57,137*** (4,450)	56,056*** (4,779)	47,075*** (4,652)
R ²	0,247	0,414	0,326	0,280	0,474
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robosztus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A 6. táblázat eredményeiből látható, hogy a minta tovább folytatódik, és a nemzetközi kereskedelem szabadságának koefficiense negatív és szignifikáns a kontrollváltozók nélküli regresszióban, valamint abban az esetben, amikor az ipari foglalkoztatottság (3. regresszió) és a városi népesség (4. regresszió) kontrollváltozók kerülnek bevonásra. A politikai rendszer változó együtthatója csak abban az esetben nem szignifikáns, amikor a fejlettség szintje kerül bevonásra kontrollváltozóként (2. regresszió). A 3. regresszió esetében a legnagyobb az R² értéke (33,2%) azon eredmények közül, ahol mind a nemzetközi kereskedelem szabadsága és a politikai rendszer változó szignifikáns. A modell eredménye egyrészt azt mutatja, hogy a nemzetközi kereskedelem szabadságának 1 pontos növekedése a Gini-együttható 1,563-del való csökkenését eredményezi, másrészt azt, hogy a parlamentáris demokráciákban 4,504-del alacsonyabb a Gini-koefficiens értéke más politikai rendszerekhez képest.

6. táblázat: A nemzetközi kereskedelem szabadságának és a parlamentáris demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Nemzetközi kereskedelem szabadsága	-2,498*** (0,595)	-0,362 (0,682)	-1,563*** (0,583)	-1,797** (0,725)	0,137 (0,560)
Parlamentáris demokrácia	-4,112*** (1,508)	-2,213 (1,338)	-4,504*** (1,519)	-4,010*** (1,463)	-2,543* (1,342)
Fejlettség szintje		-0,181*** (0,043)			-0,199*** (0,041)
Ipari foglalkoztatottság			-0,301*** (0,078)		-0,321*** (0,084)
Városi népesség				-0,062* (0,036)	0,064 (0,039)
Konstans	57,750*** (4,139)	46,067*** (4,328)	56,951*** (3,821)	56,339*** (4,200)	45,467*** (3,806)
R ²	0,273	0,413	0,332	0,289	0,474
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A 7. táblázatban azt láthatjuk, hogy a szabályozás együtthatója szintén a kontrollváltozók nélküli regresszió esetében (1.regresszió), illetve az ipari foglalkoztatottság (3. regresszió) és a városi népesség (4. regresszió) kontrollváltozók bevonásával szignifikánsak a hagyományos szinteken. A politikai rendszer változó koefficiense mindegyik regresszió esetében statisztikailag szignifikáns kivéve a 2. regresszióban, amikor az egyedüli kontrollváltozó a fejlettség szintje. Az eredmények közül – amikor mindkét fő magyarázóváltozó szignifikáns – ismét a 3. regresszió esetében a legmagasabb az összefüggés (35,4%). A 3. regresszió becslése szerint a szabályozás területének 1 ponttal való növekedése a Gini-koefficiens 1,925-del történő csökkenéséhez vezet. A politikai rendszer változó esetében pedig azt lehet mondani, hogy parlamentáris demokráciában a Gini-együttható értéke 4,024 ponttal alacsonyabb más politikai rendszerekhez képest.

7. táblázat: A szabályozás és a parlamentáris demokrácia hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Szabályozás	-2,672*** (0,582)	-0,546 (0,687)	-1,925*** (0,528)	-2,005*** (0,656)	-0,283 (0,565)
Parlamentáris demokrácia	-3,934** (1,554)	-2,115 (1,376)	-4,024*** (1,522)	-3,641** (1,470)	-2,344* (1,379)
Fejlettség szintje		-0,176*** (0,042)			-0,190*** (0,041)
Ipari foglalkoztatottság			-0,316*** (0,076)		-0,312*** (0,083)
Városi népesség				-0,070** (0,033)	0,068* (0,039)
Konstans	56,770*** (3,528)	46,810*** (3,745)	58,178*** (3,153)	56,599*** (3,436)	47,592*** (3,516)
R ²	0,280	0,414	0,354	0,304	0,474
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robosztus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

Összességében az eredményekből úgy tűnik, hogy a gazdasági szabadság összetett indexe és az egyes fő területek is – a kormányzat mérete kivételével – negatívan függenek össze a jövedelmi egyenlőtlenséggel. Ez az eredmény az empirikus szakirodalom azon részét erősíti, amely azt találta, hogy a nagyobb gazdasági szabadság a jövedelmi egyenlőtlenség alacsonyabb szintjével függ össze. Apergis és Cooray (2017) például 138 ország körében vizsgálta lineáris és nem lineáris panel kointegrációs modellezési megközelítéssel a gazdasági szabadság összetett indexének és az egyes területeinek hatását a jövedelmi egyenlőtlenségre. A lineáris hosszú távú paraméterbecsléseik azt mutatják, hogy a gazdasági szabadság összetett indexe és a jövedelmi egyenlőtlenség között negatív kapcsolat van, és ez a megállapítás a gazdasági szabadság egyes területeire is érvényes. Egyedül a kormányzat méretében nem egyeznek az eredményeink, hiszen a 3. táblázatban láthattuk, hogy a koefficiens előjele pozitív. Ugyanakkor Callais és Young (2023) például talált némi bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a kormányzat kisebb mérete (a terület értékének növekedése) egyenlőtlenebb jövedelemeloszlást eredményez.

A politikai rendszer változó negatív előjele és szignifikanciája tükrözi az empirikus szakirodalom eddigi eredményeit, amelyek a parlamentáris és elnöki rendszerek jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatását hasonlították össze (lásd 1.1.5. alfejezet), és az alfejezetben bemutatott becslések egyfajta magyarázatot is adhatnak a demokrácia jövedelemeloszlásra vonatkozó vegyes eredményeit illetően. Az ebben az alfejezetben bemutatott becslések tehát azt sugallják, hogy valóban számít a demokráciák kormányforma szerinti megkülönböztetése a különböző politikai rendszerek jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának vizsgálata során.

3.2. A gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Ebben az alfejezetben azoknak a lineáris regresszióknak az eredményeit ismertetem, amelyekben a gazdasági szabadság (az összetett index és a fő területek) és a politikai rendszer interakciós terminusa is szerepel. A regressziók eredményeit a 8-13. táblázatok szemléltetik.

A gazdasági szabadság összetett indexére vonatkozóan a 8. táblázatban azt láthatjuk, hogy a gazdasági szabadság és a keresztváltozó koefficiense az 1., a 3. és a 4. regresszió esetében szignifikánsak a hagyományos szinteken. A keresztváltozó koefficiense az 1. és 3. regresszióban 5%-os, a 4. regresszióban pedig 10%-os szinten szignifikáns. A három becslés közül a 3. regresszió esetében a legnagyobb az összefüggés (35,1%), amikor az ipari foglalkoztatottság kerül bevonásra kontrollváltozóként. A 3. regresszió becslése azt mutatja,

hogy a parlamentáris demokráciától eltérő politikai rendszerekben a gazdasági szabadság csökkenti a jövedelmi egyenlőtlenséget, míg a parlamentáris demokráciákban ez a hatás nagyobb. A parlamentáris demokráciától eltérő politikai rendszerekben a gazdasági szabadság 1 ponttal történő növekedése a Gini-együttható 1,570-del történő csökkenésével jár együtt, míg a parlamentáris demokráciákban, egy ugyanekkora növekedés a gazdasági szabadságban, 5,727-del csökkenti a Gini-koefficiens értékét.

A kormányzat méretének esetében azt láthatjuk (9. táblázat), hogy a keresztváltozó csak az 1. és 3. regresszióban, míg maga a kormányzat méretének együtthatója minden regresszióban pozitív és szignifikáns. Abban a két esetben, amikor a kormányzat mérete és a politikai rendszer változó interakciója statisztikailag szignifikáns, azt lehet mondani, hogy a kormányzat kisebb mérete a jövedelmi egyenlőtlenséget növeli a parlamentáris demokráciától eltérő rendszerekben, és ez a hatás nagyobb parlamentáris demokráciák jelenlétében. Egy számszerű példában, megfordítom az érvelést. A 3. regresszió becslései azt mutatják, hogy a parlamentáris demokráciától eltérő rendszerekben a kormányzat méretének 1 ponttal történő növekedése (azaz a változó értékének 1 ponttal való csökkenése) a Gini-együttható értékének 1,789-del való csökkenését eredményezi. Ez a hatás erősödik a parlamentáris demokráciák jelenlétében, azaz a Gini-koefficiens értéke 4,538-del csökken. A keresztváltozó két szignifikáns eredményén kívül, a többi regresszió eredménye azt mutatja, hogy a kormányzat méretének hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre nem tér el szignifikánsan a parlamentáris és nem parlamentáris rendszerek között.

A 10. táblázatban a jogrendszer és tulajdonjogok területére vonatkozó eredményeket láthatjuk. A jogrendszer és tulajdonjogok, illetve a keresztváltozó koefficiense az 1., 3. és 4. regresszióban negatív és statisztikailag szignifikáns. A keresztváltozó az 1. és 4. regresszióban 10%-os első fajú hiba mellett, a 3. regresszióban pedig 5%-os szinten szignifikáns. A megemlített három becslés közül a 3. regresszió esetében a legnagyobb az R^2 értéke (40,8%). A regresszió becslése szerint a jogrendszer és tulajdonjogok területében történő 1 pontos növekedés, a Gini-együttható értékének 1,401-del történő csökkenését eredményezi a parlamentáris demokráciától eltérő politikai rendszerekben. Ez a hatás erősödik a parlamentáris demokráciákban, azaz a Gini-koefficiens értéke ebben az esetben 3,132-del csökken.

8. táblázat: A gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Gazdasági szabadság	-2,685*** (0,715)	-0,078 (0,899)	-1,570** (0,696)	-1,975** (0,857)	0,478 (0,746)
Gazdasági szabadság * Parlamentáris demokrácia	-3,890** (1,656)	-1,456 (1,548)	-4,157** (1,775)	-3,135* (1,592)	-2,429 (1,877)
Parlamentáris demokrácia	25,627** (12,475)	8,719 (11,674)	27,304** (13,500)	19,966* (11,912)	15,774 (14,499)
Fejlettség szintje		-0,185*** (0,047)			-0,200*** (0,044)
Ipari foglalkoztatottság			-0,317*** (0,080)		-0,335*** (0,086)
Városi népesség				-0,058 (0,036)	0,068* (0,040)
Konstans	58,003*** (4,610)	44,130*** (5,369)	56,686*** (4,221)	56,588*** (4,767)	43,285*** (4,590)
R ²	0,282	0,413	0,351	0,296	0,480
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

9. táblázat: A kormányzat méretének hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Kormányzat mérete	2,189** (0,834)	1,762*** (0,666)	1,789** (0,786)	2,446*** (0,755)	1,324* (0,722)
Kormányzat mérete * Parlamentáris demokrácia	2,372** (0,978)	-0,629 (0,879)	2,749*** (1,007)	0,565 (1,001)	0,802 (1,106)
Parlamentáris demokrácia	-21,223*** (6,743)	2,153 (6,161)	-22,746*** (6,697)	-7,827 (7,091)	-7,490 (7,525)
Fejlettség szintje		-0,176*** (0,036)			-0,166*** (0,038)
Ipari foglalkoztatottság			-0,392*** (0,072)		-0,319*** (0,086)
Városi népesség				-0,109*** (0,029)	0,058 (0,041)
Konstans	25,254*** (6,073)	31,302*** (4,997)	35,453*** (5,852)	29,542*** (5,512)	36,987*** (5,091)
R ²	0,271	0,443	0,398	0,338	0,501
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

10. táblázat: A jogrendszer és a tulajdonjogok hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Jogrendszer és tulajdonjogok	-2,020*** (0,393)	-0,469 (0,784)	-1,401*** (0,451)	-1,856*** (0,519)	0,034 (0,749)
Jogrendszer és tulajdonjogok * Parlamentáris demokrácia	-1,271* (0,658)	-0,520 (0,646)	-1,731** (0,727)	-1,195* (0,642)	-1,193 (0,750)
Parlamentáris demokrácia	6,680 (4,514)	1,611 (4,395)	9,353* (5,016)	6,112 (4,391)	5,794 (5,363)
Fejlettség szintje		-0,157** (0,067)			-0,184*** (0,062)
Ipari foglalkoztatottság			-0,276*** (0,085)		-0,336*** (0,089)
Városi népesség				-0,023 (0,039)	0,072* (0,040)
Konstans	50,398*** (1,873)	45,462*** (2,771)	52,549*** (2,005)	50,863*** (1,977)	45,800*** (2,887)
R ²	0,358	0,416	0,408	0,360	0,481
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A 11. táblázatban azt láthatjuk, hogy a keresztváltozóra vonatkozó eredmények ismét a kontrollváltozó nélküli modellben (1. regresszió), valamint az ipari foglalkoztatottság (3. regresszió) és a városi népesség (4. regresszió) kontrollváltozók bevonásával negatív és szignifikáns. A stabil pénz és a politikai rendszer változók interakciója az 1. regresszióban 1%-os, a 3. és 4. regresszióban 5%-os szinten szignifikáns. A stabil pénz területének koefficiense azonban a három becslés közül csak az 1. és 4. regresszióban szignifikáns a hagyományos szinteken. Ha összehasonlítjuk a 3. és 4. regressziót, akkor azt lehet mondani, hogy míg a 4. regresszióban a parlamentáris demokráciáktól eltérő rendszerekben a stabil pénz terület értékének növekedése csökkenti a jövedelmi egyenlőtlenséget, addig a 3. regresszió eredménye azt mutatja, hogy ezekben a politikai rendszerekben nincs hatása a stabil pénznek a jövedelemeloszlásra. Ehhez képest a két modell szerint a parlamentáris demokráciákban jelentős hatása van a stabil pénz területének a jövedelmi egyenlőtlenségre. A 4. regresszióban például a stabil pénz területének 1 ponttal történő növekedése a Gini-együttható 3,503-del való csökkenését eredményezi.

A nemzetközi kereskedelem szabadságára vonatkozó eredmények azt mutatják (12. táblázat), hogy a keresztváltozó koefficiense egyedül abban az esetben nem szignifikáns, amikor a fejlettség szintje kerül bevonásra kontrollváltozóként (2. regresszió). A keresztváltozó az 1. és 3. regresszióban 1%-os, a 4. regresszióban 5%-os, az 5. regresszióban pedig 10%-os elsőfajú hiba mellett szignifikáns. A nemzetközi kereskedelem szabadságának együtthatója szintén az 1., a 3. és a 4. regresszióban negatív és szignifikáns, viszont az 5. regresszióban nem. Az 5. regresszió becslése szerint a nemzetközi kereskedelem szabadságának csak a parlamentáris demokráciákban van hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre, más politikai rendszerekben nem. Azon esetek közül, amikor a keresztváltozó és a kereskedelem szabadsága önmagában is szignifikáns, a 3. regresszió mutatja a legnagyobb összefüggést (35,7%). A becslés eredménye azt mutatja, hogy ha a nemzetközi kereskedelem szabadsága 1 ponttal nő, akkor a Gini-együttható értéke 1,145-del csökken a parlamentáris demokráciáktól eltérő politikai rendszerekben. Ez a hatás megnő a parlamentáris demokráciákban, azaz egy ugyanekkora növekedés a nemzetközi kereskedelem szabadságának értékében, a Gini-koefficiens 4,912-del történő csökkenését eredményezi.

11. táblázat: A stabil pénz hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Stabil pénz	-1,831*** (0,657)	-0,336 (0,686)	-1,002 (0,641)	-1,281* (0,736)	0,000 (0,635)
Stabil pénz * Parlamentáris demokrácia	-3,144*** (1,065)	-1,512 (1,182)	-3,256** (1,260)	-2,222** (1,085)	-2,500 (1,516)
Parlamentáris demokrácia	23,678** (9,313)	11,419 (10,596)	24,584** (11,315)	15,743* (9,477)	20,033 (13,784)
Fejlettség szintje		-0,176*** (0,041)			-0,191*** (0,039)
Ipari foglalkoztatottság			-0,336*** (0,084)		-0,330*** (0,090)
Városi népesség				-0,073** (0,036)	0,081* (0,041)
Konstans	54,796*** (5,171)	46,105*** (5,177)	54,640*** (4,587)	54,502*** (5,047)	45,499*** (4,798)
R ²	0,265	0,418	0,346	0,289	0,484
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

12. táblázat: A nemzetközi kereskedelem szabadságának hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Nemzetközi kereskedelem szabadsága	-2,155*** (0,630)	-0,305 (0,698)	-1,145* (0,587)	-1,657** (0,742)	0,218 (0,568)
Nemzetközi kereskedelem szabadsága * Parlamentáris demokrácia	-3,398*** (1,089)	-1,330 (1,140)	-3,767*** (1,146)	-2,890** (1,104)	-2,283* (1,351)
Parlamentáris demokrácia	23,553*** (8,642)	8,543 (9,016)	26,146*** (9,158)	19,494** (8,686)	15,928 (10,991)
Fejlettség szintje		-0,174*** (0,044)			-0,192*** (0,041)
Ipari foglalkoztatottság			-0,313*** (0,076)		-0,337*** (0,085)
Városi népesség				-0,049 (0,037)	0,073* (0,040)
Konstans	55,362*** (4,348)	45,557*** (4,476)	54,272*** (3,903)	54,614*** (4,410)	44,543*** (3,881)
R ²	0,294	0,415	0,357	0,303	0,482
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A szabályozás területére vonatkozó eredményeket a 13. táblázat tartalmazza. A keresztváltozó koefficiense egyik regresszió esetében sem szignifikáns statisztikailag, míg a szabályozás együtthatója az 1., 3., és 4. regresszióban 1%-os szinten szignifikáns. Az eredmények azt mutatják, hogy a szabályozás területének hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre nem különbözik szignifikánsan a parlamentáris demokráciák és az ettől eltérő politikai rendszerek között.

Összességében azt lehet mondani, hogy az eredmények bizonyítékot szolgáltatnak arra vonatkozóan, hogy a gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre valóban eltér a politikai rendszerek között, mégpedig úgy, hogy a parlamentáris demokráciákban a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenséget csökkentő hatása nagyobb más politikai rendszerrel rendelkező országokhoz képest.

A gazdasági szabadság egyes területeit megvizsgálva azt láthatjuk, hogy a nemzetközi kereskedelem szabadsága esetében van a legtöbb szignifikáns eredmény a keresztváltozót tekintve. A jogrendszer és tulajdonjogok, valamint a stabil pénz területére vonatkozó eredményekben a keresztváltozó – a gazdasági szabadság összesített indexéhez hasonlóan – azokban az esetekben szignifikáns, amikor a modell nem tartalmaz kontrollváltozót, illetve amikor az ipari foglalkoztatottság és a városi népesség kontrollváltozók külön-külön kerülnek bevonásra. Ezen kívül érdekes, hogy a szabályozás területére vonatkozó eredményekben az interakciós változó egyik regresszióban sem szignifikáns.

A kormányzat méretének területénél érdemes megemlíteni, hogy a többi területhez képest ebben az esetben csak a kontrollváltozók nélküli és az ipari foglalkoztatottság arányát tartalmazó regresszióban szignifikáns a keresztváltozó, és fontos kiemelni, hogy a többi területhez eltérően itt pozitív az előjele, mind a keresztváltozónak, mind a kormányzat méretének, ami itt azt jelenti, hogy ha a kormányzat mérete csökken (azaz a terület értéke nő), akkor a jövedelmi egyenlőtlenség növekszik.

Fontosnak tartom még megemlíteni, hogy úgy tűnik, az eredmények a legtöbb esetben, akkor nem szignifikánsak, amikor a fejlettség szintje szerepel kontrollváltozóként a modellben. Ennek oka az lehet, hogy a fejlettség szintje erősebben magyarázza a jövedelmi egyenlőtlenségben megmutatkozó különbségeket a mintában szereplő országok között.

13. táblázat: A szabályozás hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Szabályozás	-2,517*** (0,635)	-0,516 (0,733)	-1,700*** (0,563)	-1,925*** (0,696)	-0,176 (0,602)
Szabályozás * Parlamentáris demokrácia	-1,333 (1,351)	-0,344 (1,034)	-1,801 (1,391)	-0,875 (1,199)	-1,216 (1,240)
Parlamentáris demokrácia	5,775 (9,833)	0,381 (7,289)	9,091 (10,234)	2,724 (8,563)	6,480 (9,173)
Fejlettség szintje		-0,175*** (0,042)			-0,188*** (0,042)
Ipari foglalkoztatottság			-0,323*** (0,076)		-0,321*** (0,085)
Városi népesség				-0,068** (0,033)	0,071* (0,040)
Konstans	55,816*** (3,834)	46,612*** (4,056)	56,920*** (3,343)	55,979*** (3,776)	46,861*** (3,771)
R ²	0,283	0,415	0,360	0,305	0,477
Minta nagysága (db)	107	107	107	107	107

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

Végül, bár a tanulmány a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásával foglalkozik, rá szeretnék világítani arra, hogy míg a 2. táblázatban azt láttuk, hogy a politikai rendszer változó és a gazdasági szabadság összetett indexének együttthatója negatív előjellel rendelkezik, addig a 8. táblázat – amely az interakciós változóval elvégzett eredményeket tartalmazza azt mutatja, hogy a politikai rendszer változó koefficiensének előjele pozitívrá fordul át, és ellentétes előjellel rendelkezik, mint a keresztváltozó. Ráadásul a politikai rendszer változó szignifikáns eredményeinek esetében azt láthatjuk, hogy az együtttható értéke viszonylag nagy ahhoz képest, amit a 3.1. alfejezet becslései mutattak. Ez az eredmény azt sugallja, hogy a gazdasági szabadságnak elég nagynek kell lennie ahhoz, hogy a parlamentáris demokráciák alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséggel járjanak együtt. A 8. táblázatban a 3. regresszió becslései szerint például a parlamentáris demokráciák csak, akkor csökkentik a jövedelmi egyenlőtlenséget, ha a gazdasági szabadság összetett indexének értéke nagyobb, mint 6,5682.

Az egyes területek esetében is hasonlóak a fenti megállapítások két kivétellel. Egyrészt, a 13. táblázatban a szabályozás területére vonatkozó becslések szerint a politikai rendszer változóra vonatkozóan nincsenek szignifikáns eredmények. Másrészt, a politikai rendszer előjele nem változik meg a 9. táblázatban a 3. táblázat eredményeihez képest, ugyanakkor a keresztváltozó előjele ellentétes (pozitív), és a politikai rendszer együttthatója itt is nagy értéket vesz fel (abszolút értékben vizsgálva). Ez azt jelenti, hogy a kormányzat mérete területnek elég kis értékkel kell rendelkeznie ahhoz, hogy a parlamentáris demokrácia csökkentse a jövedelmi egyenlőtlenséget. Például, ha a 3. regresszió eredményeit vesszük alapul, akkor a terület értékének kisebbnek kell lennie, mint 8,2743 ahhoz, hogy a parlamentáris demokráciák alacsonyabb Gini-koefficienssel járjanak együtt.

3.3. Robusztussági vizsgálat

Az eredmények robusztusságának vizsgálatához kihagyom azokat az országokat az elemzésből, amelyek a teljes időszak alatt vagy annak egy részében elnöki vagy kevert demokráciák voltak, így csak olyan országok maradnak az adatbázisban, amelyek a vizsgált időszakban végig parlamentáris demokráciák vagy végig autokráciák voltak. Ezen kívül azt is megvizsgálom, hogy azokban az országokban, amelyek végig elnöki demokráciák voltak az adott időszakban, a gazdasági szabadság hatása eltér-e az autokráciákhoz képest.

3.3.1. Az elnöki és kevert demokráciák kizárása a vizsgálatból

A parlamentáris demokráciák és autokráciák körében végzett vizsgálat eredményeit a *14-19. táblázat* tartalmazza. Ebben a specifikációban a 0-1 kódolású politikai rendszer változó értelmezése megváltozik: az 1 a parlamentáris demokráciákat, a 0 pedig az autokráciákat jelöli. A mintában összesen 49 ország szerepel, amelyek közül változatlanul 24 ország parlamentáris demokrácia.

A gazdasági szabadság összetett indexére vonatkozóan azt láthatjuk a *14. táblázatban*, hogy kontrollváltozók nélkül és bármelyik kontrollváltozó bevonásával negatív előjelű és szignifikáns a keresztváltozó együtthatója a hagyományos szinteken, viszont maga a gazdasági szabadság együtthatója egyik esetben sem szignifikáns. Ez azt jelenti, hogy az autokrációkban a gazdasági szabadságnak nincs hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre, míg a parlamentáris demokrációkban a nagyobb gazdasági szabadság a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenését eredményezi.

A kormányzat méreténél azt láthatjuk (*15. táblázat*), hogy a keresztváltozó minden regresszió esetében pozitív és szignifikáns, míg a kormányzat méretének koefficiense csak a 3. regresszióban szignifikáns és az előjele negatív. Az 1-2. és a 4-5. regressziók becslései szerint a kormányzat méretének csak a parlamentáris demokrációkban van, hatása, pontosabban a kormányzat méretének csökkenése (vagyis a változó értékének növekedése) a jövedelmi egyenlőtlenség növekedését eredményezi. A 3. regresszió becslése szerint a kormányzat méretének 1 ponttal való csökkenése (azaz a változó 1 ponttal történő növekedése) 2,390-del csökkenti a Gini-együttható értékét az autokrációkban. Ez a hatás a parlamentáris demokrációkban megfordul, és a változó 1 pontos növekedése a Gini-koefficiens 4,542-del való növekedését eredményezi.

A *16. táblázatban* a jogrendszer és tulajdonjogok területére vonatkozó eredmények vannak feltüntetve. Ebben az esetben az mondható el, hogy minden regresszió esetében negatív és szignifikáns a keresztváltozó. A jogrendszer és tulajdonjogok koefficiense csak abban az esetben szignifikáns, amikor minden kontrollváltozó szerepel a modellben. Az 1-4. regresszió esetében azt lehet mondani, hogy a jogrendszer és tulajdonjogok területének csak a parlamentáris demokráciában van hatása a jövedelemeloszlásra, azaz a területen elért nagyobb pontszám kisebb jövedelmi egyenlőtlenséghez vezet. Az 5. regresszió becslése szerint az autokrációkban a jogrendszer és tulajdonjogok 1 ponttal történő növekedésének hatására a Gini-együttható értéke 2,403-del csökken. Ez a hatás megfordul a parlamentáris demokrációkban, és egy ugyanekkora növekedés a Gini-koefficiens 0,951-del történő csökkenését eredményezi.

A stabil pénz területére vonatkozóan azt láthatjuk a *17. táblázatban*, hogy a keresztváltozó csak az 1-3. regressziókban negatív és szignifikáns, a 4-5. regresszióban nem. A stabil pénz

koefficiense csak az 1. regresszióban szignifikáns és szintén negatív előjellel rendelkezik. Az 1. regresszió becslése szerint tehát a stabil pénznek mind az autokráciákban, mind a parlamentáris demokráciákban csökkentő hatása van a jövedelmi egyenlőtlenségre, viszont a parlamentáris demokráciákban ez a hatás nagyobb. A 2. és 3. regresszió esetében azonban azt lehet elmondani, hogy az autokráciákban nincs hatása ennek a területnek, csak a parlamentáris demokráciáknak van jövedelemeloszlást kiegyenlítő hatása.

A 18. táblázatban a nemzetközi kereskedelem szabadságára vonatkozó eredményeket láthatjuk. Minden regresszió esetében igaz, hogy a nemzetközi kereskedelem nagyobb szabadsága csak a parlamentáris demokráciákban csökkenti a jövedelmi egyenlőtlenséget, az autokráciákban a nemzetközi kereskedelem szabadságának nincs hatása.

Az előző bekezdés kijelentései analóg módon érvényesek a szabályozás területére is (19. táblázat). A szabályozás területén belül elért magasabb pontszám a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenésével jár együtt a parlamentáris demokráciákban, de az autokráciákban a szabályozás területének nincs hatása.

14. táblázat: A gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Gazdasági szabadság	-0,384 (1,408)	1,410 (1,632)	-0,109 (1,279)	0,900 (1,363)	1,707 (1,459)
Gazdasági szabadság * Parlamentáris demokrácia	-6,191*** (2,052)	-4,385** (1,768)	-5,872*** (2,100)	-4,035** (1,818)	-3,796** (1,858)
Parlamentáris demokrácia	37,902*** (13,951)	25,059** (12,121)	36,213** (14,326)	22,375* (12,211)	21,239 (12,735)
Fejlettség szintje		-0,132*** (0,041)			-0,110** (0,043)
Ipari foglalkoztatottság			-0,222** (0,102)		-0,166* (0,098)
Városi népesség				-0,137*** (0,037)	-0,041 (0,053)
Konstans	45,729*** (7,762)	36,585*** (8,874)	47,669*** (7,434)	44,626*** (7,169)	39,202*** (8,719)
R ²	0,462	0,543	0,491	0,528	0,571
Minta nagysága (db)	49	49	49	49	49

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

15. táblázat: A kormányzat méretének hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Kormányzat mérete	-1,289 (1,735)	-0,801 (1,607)	-2,390* (1,374)	-0,772 (1,623)	-1,922 (1,489)
Kormányzat mérete * Parlamentáris demokrácia	5,851*** (1,809)	3,712** (1,733)	6,932*** (1,519)	3,936** (1,907)	5,298*** (1,787)
Parlamentáris demokrácia	-47,877*** (11,874)	-31,505** (11,791)	-53,182*** (9,654)	-33,235** (13,220)	-41,008*** (11,921)
Fejlettség szintje		-0,085*** (0,031)			-0,063** (0,026)
Ipari foglalkoztatottság			-0,321*** (0,104)		-0,284** (0,110)
Városi népesség				-0,098** (0,040)	0,004 (0,053)
Konstans	51,908*** (11,507)	49,696*** (10,642)	64,316*** (9,383)	53,200*** (10,287)	61,207*** (9,558)
R ²	0,519	0,552	0,578	0,555	0,594
Minta nagysága (db)	49	49	49	49	49

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

16. táblázat: A jogrendszer és a tulajdonjogok hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Jogrendszer és tulajdonjogok	0,641 (1,300)	2,038 (1,391)	1,044 (1,280)	1,391 (1,216)	2,403* (1,288)
Jogrendszer és tulajdonjogok * Parlamentáris demokrácia	-3,931*** (1,403)	-3,193*** (0,988)	-4,177*** (1,409)	-3,318*** (1,204)	-3,354*** (0,976)
Parlamentáris demokrácia	16,332** (6,136)	11,211** (4,544)	18,406*** (6,351)	12,664** (5,285)	12,774*** (4,654)
Fejlettség szintje		-0,146** (0,063)			-0,131** (0,059)
Ipari foglalkoztatottság			-0,273*** (0,089)		-0,237** (0,094)
Városi népesség				-0,130*** (0,041)	-0,028 (0,049)
Konstans	40,746*** (4,559)	36,581*** (4,615)	43,440*** (4,543)	43,825*** (3,865)	40,015*** (4,750)
R ²	0,515	0,586	0,558	0,574	0,629
Minta nagysága (db)	49	49	49	49	49

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

17. táblázat: A stabil pénz hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Stabil pénz	-1,526* (0,873)	-0,827 (0,954)	-1,129 (0,852)	-0,883 (0,868)	-0,422 (0,896)
Stabil pénz * Parlamentáris demokrácia	-3,449*** (1,210)	-2,356* (1,332)	-3,486*** (1,287)	-1,967 (1,381)	-2,282 (1,665)
Parlamentáris demokrácia	23,921** (10,073)	15,824 (11,022)	24,470** (10,972)	11,713 (11,270)	15,391 (14,043)
Fejlettség szintje		-0,101*** (0,032)			-0,095** (0,037)
Ipari foglalkoztatottság			-0,169 (0,113)		-0,157 (0,107)
Városi népesség				-0,105*** (0,038)	-0,012 (0,054)
Konstans	54,552*** (6,440)	50,643*** (7,008)	54,380*** (6,205)	54,877*** (6,748)	50,727*** (7,278)
R ²	0,494	0,550	0,509	0,530	0,565
Minta nagysága (db)	49	49	49	49	49

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

18. táblázat: A nemzetközi kereskedelem szabadságának hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Nemzetközi kereskedelem szabadsága	-0,124 (1,104)	1,126 (1,259)	0,039 (0,961)	0,806 (0,913)	1,322 (1,072)
Nemzetközi kereskedelem szabadsága * Parlamentáris demokrácia	-5,429*** (1,417)	-4,002*** (1,188)	-5,157*** (1,404)	-3,817*** (1,293)	-3,562** (1,335)
Parlamentáris demokrácia	34,710*** (10,002)	24,076*** (8,566)	33,309*** (9,827)	22,410** (9,176)	21,205** (9,604)
Fejlettség szintje		-0,119*** (0,041)			-0,102** (0,044)
Ipari foglalkoztatottság			-0,212** (0,102)		-0,164 (0,101)
Városi népesség				-0,123*** (0,038)	-0,033 (0,054)
Konstans	44,205*** (6,653)	37,886*** (7,308)	46,626*** (6,323)	44,357*** (5,403)	40,713*** (7,400)
R ²	0,489	0,553	0,516	0,538	0,577
Minta nagysága (db)	49	49	49	49	49

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

19. táblázat: A szabályozás hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Szabályozás	0,190 (1,092)	1,318 (1,101)	0,151 (0,978)	0,876 (0,944)	1,260 (1,051)
Szabályozás * Parlamentáris demokrácia	-4,039** (1,617)	-2,757** (1,214)	-3,731** (1,619)	-2,453* (1,326)	-2,369* (1,291)
Parlamentáris demokrácia	19,210* (10,581)	12,085 (7,617)	18,390* (10,537)	9,731 (8,258)	10,249 (7,945)
Fejlettség szintje		-0,141*** (0,038)			-0,110** (0,042)
Ipari foglalkoztatottság			-0,250** (0,107)		-0,147 (0,107)
Városi népesség				-0,148*** (0,035)	-0,045 (0,054)
Konstans	42,381*** (5,474)	37,734*** (5,308)	46,624*** (5,623)	45,607*** (4,679)	42,235*** (6,354)
R ²	0,434	0,541	0,472	0,523	0,568
Minta nagysága (db)	49	49	49	49	49

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

3.3.2. A parlamentáris és kevert autokráciák kizárása a vizsgálatból

Az előző alfejezetben szereplő vizsgálatot elvégeztem azon országok körében is, amelyek a megadott időszakon belül végig elnöki demokráciák vagy autokráciák voltak. A politikai rendszer változó 1-0 kódolásának értelmezése ebben a specifikációban úgy változik meg, hogy az 1-es érték jelöli az elnöki demokráciákat, a 0 az autokráciákat. A mintában 46 ország szerepel, amelyek közül 21 elnöki demokrácia, 25 autokrácia. Az eredmények a 3-8. *mellékletben* található táblázatokban tekinthetők meg.

Az alternatív vizsgálat kevés szignifikáns eredményt mutat, a legtöbb lineáris modell létezését el kellett utasítanom az F-próba alapján, mert a p érték kisebb volt minden hagyományos szintet figyelembevéve. A gazdasági szabadság összetett indexére vonatkozó eredmények közül (3. *melléklet*) egyedül a 2. regresszió esetében szignifikáns az F-próba 10%-os szinten. Ebben az esetben azonban a csak a fejlettség szintje szignifikáns a magyarázóváltozók közül.

A kormányzat mérete esetében mindegyik lineáris modell létezését elutasítottam az F-próba alapján (4. *melléklet*). A legtöbb szignifikáns modellt a jogrendszer és tulajdonjogok területének eredményei szolgáltatják. Ezen a területen a 2., a 3. és az 5. regresszió tekintetében volt az F-próba eredménye szignifikáns. A 2. regresszió esetében azt lehet megállapítani, hogy a jogrendszernek és a tulajdonjogoknak az autokráciákban és az elnöki demokráciákban is szignifikáns hatása van a jövedelemeloszlásra. Az autokráciákban a terület értékének 1 pontos növekedése a Gini-együttható 3,229-del történő növekedését eredményezi. Ez a hatás enyhül az elnöki demokráciákban és az 1 pontos növekedés hatására a Gini-koefficiens értéke 0,876-del növekszik. Az 5. regresszióban hasonló eredményt láthatunk. Ekkor az 1 pontos növekedés az autokráciák esetében 3,406-del, az elnöki demokráciákban pedig 0,959-del nő a Gini-együttható értéke. A 3. regresszió becslése ehhez képest azt mutatja, hogy a jogrendszernek és a tulajdonjogoknak csak az elnöki demokráciákban van hatása, azaz a területen elért nagyobb pontszám a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenéséhez vezet (lásd 5. *melléklet*).

A stabil pénz (6. *melléklet*), a nemzetközi kereskedelem szabadsága (7. *melléklet*) és a szabályozás (8. *melléklet*) területén belül azon lineáris modellek esetében szignifikáns az F-próba eredménye (valamint a nemzetközi kereskedelem szabadsága területén belül az 5. regresszió esetében), amikor egyedül a fejlettség szintje kerül bevonásra kontrollváltozóként. Ezekben a becslésekben azonban az egyes területek koefficiensei és a keresztváltozók nem szignifikánsak.

Ha összehasonlítjuk a parlamentáris demokráciák és autokráciák, illetve az elnöki demokráciák és autokráciák közötti különbséget, akkor azt mondhatjuk, hogy a parlamentáris demokráciák és autokráciák közötti eltérés jelentősen nagyobb, mint az elnöki demokráciák és az autokráciák között a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának tekintetében. Ráadásul, az elnöki demokráciák jelenlétében az eredmények szerint a jogrendszer és tulajdonjogok területének növekedése az autokráciákhoz hasonlóan a Gini-koefficiens növekedését eredményezik annak az egy esetnek a kivételével, amikor csak az elnöki demokráciákban van hatása a jogrendszernek és a tulajdonjogoknak a jövedelmi egyenlőtlenségre.

Összességében a robusztussági vizsgálat eredményei megerősítik azt a feltevést, hogy a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatása függ attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy más típusú politikai rendszerrel rendelkezik. A parlamentáris demokráciákban a nagyobb gazdasági szabadság kisebb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez más típusú politikai rendszerekhez képest.

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A dolgozatban ismertetett eredmények a vizsgált hipotézis mindkét állítására vonatkozóan bizonyítékot szolgáltatnak. A gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatása úgy tűnik, valóban függ attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy sem, mégpedig úgy, hogy a parlamentáris demokráciákban a gazdasági szabadság alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez más típusú politikai rendszerekhez képest. A robusztussági vizsgálat megerősíti, hogy a parlamentáris demokráciákban a gazdasági szabadság hatása jelentősen eltér más politikai rendszerekhez képest. Pontosabban az elnöki és kevert demokráciák kihagyásával azt láthatjuk, hogy az autokráciákban nincs hatása a gazdasági szabadságnak a jövedelmi egyenlőtlenségre, míg a parlamentáris demokráciákban a nagyobb gazdasági szabadság egyenlőbb jövedelemeloszláshoz vezet. Ezzel szemben, ha a parlamentáris és kevert demokráciákat hagyjuk ki a vizsgálatból, akkor az eredmények azt mutatják, hogy az elnöki demokráciák és autokráciák között nincs szignifikáns eltérés a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatására vonatkozóan. Sőt, sem az autokráciákban, sem az elnöki demokráciákban nincs szignifikáns hatása a gazdasági szabadságnak.

A gazdasági szabadság egyes területeit vizsgálva azt láthatjuk, hogy egyedül a kormányzat mérete az, ahol a keresztváltozó előjele a szignifikáns eredmények esetében pozitív, azaz parlamentáris demokráciákban a kormányzat nagyobb mérete alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez más politikai rendszerekhez képest. Bár a kormányzat méretére vonatkozóan az alaperedmények azt mutatják, hogy a keresztváltozó csak a kontrollváltozók nélküli, és az ipari foglalkoztatottság bevonása mellett szignifikáns, mégis a robusztussági vizsgálatban a parlamentáris demokráciák és az autokráciák összehasonlításból az látszik, hogy míg az autokráciákban nincs hatása a kormányzat méretének, a parlamentáris demokráciákban a kormányzat nagyobb méretének fontos szerepe lehet a jövedelmi egyenlőtlenség csökkentésében. Ráadásul a leíró statisztikából láthattuk, hogy a kormányzat nagyobb méretével szemben a többi területen a parlamentáris demokráciák átlagosan magasabb értékkel rendelkeznek más politikai rendszerekhez képest. Az, hogy az alaperedményekben kevés a keresztváltozóra vonatkozó szignifikáns eredmény amiatt is lehetséges, hogy az adatbázisban szerepelnek kevert demokráciák is, amely a parlamentáris és elnöki demokráciák alkotmányos intézményeit tekintve a két rendszer között helyezkednek el, ez pedig megmutatkozhat abban is, hogy a kevert demokráciákban a kormányzat méretének hatása nem tér el jelentősen a két rendszerhez képest.

Az alaperedmények szerint a jogrendszer és tulajdonjogok, a stabil pénz, illetve a nemzetközi kereskedelem szabadsága területeken elért nagyobb pontszám alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez a parlamentáris demokráciákban más politikai rendszerekhez képest. A robusztussági vizsgálatban a parlamentáris demokráciák és autokráciák összehasonlításából kiderül, hogy néhány eredménytől eltekintve az autokráciákban nincs hatása ezeknek a területeknek, míg a parlamentáris demokráciákban a jövedelmi egyenlőtlenséget csökkentő hatás érvényesül. Az elnöki demokráciák és autokráciák összehasonlításakor azt láthatjuk, hogy csak a jogrendszer és tulajdonjogok területén vannak szignifikáns eredmények a keresztváltozóra vonatkozóan. A szignifikáns eredményekből úgy tűnik, hogy az autokráciákban és az elnöki demokráciákban is nő a jövedelmi egyenlőtlenség a terület pontszámának növekedésével, de az elnöki demokráciákban kisebb a növelő hatás. Ha összevetjük az alap- és a robusztussági vizsgálatok eredményeit, akkor a nemzetközi kereskedelem szabadsága volt az, amely esetében a legtöbb szignifikáns eredmény figyelhető meg a keresztváltozót tekintve.

A szabályozás területének esetében érdekes, hogy míg az alaperedményekben a keresztváltozó egyszer sem szignifikáns, addig a robusztussági vizsgálatban a parlamentáris demokráciák és autokráciák összehasonlításakor mind az öt regresszió esetében az látszik, hogy az autokráciákban nincs hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre ennek a területnek, míg a parlamentáris demokráciákban a szabályozás területén elért nagyobb pontszám a jövedelmi egyenlőtlenség csökkenésével jár együtt.

Az alaperedmények esetében az eddigi megállapításokon kívül még két dologra hívom fel a figyelmet. Az egyik az, hogy a legtöbb esetben akkor nem szignifikánsak a fő magyarázóváltozók eredményei, amikor a fejlettség szintje kerül bevonásra kontrollváltozóként. Ennek oka az lehet, hogy mintában szereplő országok jövedelmi egyenlőtlenségének alakulását ez a változó erősebben magyarázza, mint a gazdasági szabadság és a politikai rendszer.

Egy másik fontos dolog, hogy az interakciós változóval elvégzett alapregressziókban a politikai rendszerváltozó együtthatójának előjele ellentétes a keresztváltozó előjelével a szignifikáns esetekben. Az összetett index és az egyes területeinek esetében ez azt jelenti (a kormányzat méretének kivételével), hogy a parlamentáris demokráciákban akkor csökken a jövedelmi egyenlőtlenség, ha a szabadság elég nagy. A kormányzat méretének tekintetében pedig azt lehet mondani, hogy a kormányzat méretének elég nagynak kell lenni ahhoz, hogy a parlamentáris demokráciákban csökkenjen a jövedelmi egyenlőtlenség.

Kutatásom eredményei egyrészt bizonyítékot szolgáltatnak Becher (2012) azon felvetésére, hogy jelentős különbségek lehetnek az elnöki és parlamentáris demokráciák között is, ami egyfajta magyarázat lehet a demokrácia jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának vegyes eredményeire. Másrészt, az eredmények megerősítik az Acemoglu és munkatársai (2004) által ismertetett intézményi mechanizmusokat, és rámutatnak arra, hogy a politikai rendszernek valóban lehet szerepe abban, hogy a gazdasági szabadság hogyan befolyásolja a jövedelem eloszlását a társadalomban.

A jövőbeli kutatásoknak érdemes lenne összetettebb és kifinomultabb statisztikai módszerek alkalmazásával tovább vizsgálni a kérdést. Egy lehetséges irányvonal lehet például az egyes politikai rendszerek – beleértve az autokráciák eltérő típusait is – közötti különbségek feltárása a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatását illetően, amellyel pontosabb képet lehetne kapni arról, hogy mely politikai rendszerekben van hatása a gazdasági szabadságnak, és melyekben nincs egyáltalán hatása, valamint azon politikai rendszerek esetében, amelyekben van hatása milyen sorrendiséget lehet megállapítani a hatást illetően.

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásommal arra a kérdésre kerestem a választ, hogy vajon a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatása függ-e attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy más típusú politikai rendszerrel rendelkezik, és ha igen, hogyan függ tőle. A kutatás hipotézisét két állításban fogalmaztam meg: (1) A gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre függ attól, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy sem. (2) A parlamentáris demokráciákban a gazdasági szabadság növekedése egyenlőbb jövedelemeloszlást eredményez más típusú politikai rendszerekhez képest.

A hipotézis teszteléséhez többszörös lineáris regressziókat futtattam le kontrollváltozók nélkül és kontrollváltozók bevonásával a gazdasági szabadság összetett indexére vonatkozóan, és emellett megvizsgáltam, hogy a gazdasági szabadság egyes területeinek milyen hatása van a jövedelmi egyenlőtlenségre attól függően, hogy egy ország parlamentáris demokrácia vagy más típusú politikai rendszerrel rendelkezik.

Az eredmények bizonyítékot szolgáltatnak a hipotézis mindkét állítására vonatkozóan. A gazdasági szabadság összetett indexének esetében az alapregressziók becslései azt mutatják, hogy a gazdasági szabadság alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez más politikai rendszerekhez képest. A gazdasági szabadság egyes területét vizsgálva is találunk szignifikáns eredményeket az alapregressziók esetében, kivéve a szabályozás területét. Érdekes, hogy a kormányzat méretére vonatkozó eredmények azt sugallják, hogy a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenséget csökkentő hatásában fontos szerepe lehet a kormányzat nagyobb méretének.

A robusztussági vizsgálat eredményei megerősítik, hogy a parlamentáris demokráciákban jelentősen eltér a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatása más politikai rendszerekhez képest. A parlamentáris demokráciák és autokráciák között erősebb a különbség a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatását illetően, mégpedig úgy, hogy míg az autokráciákban nincs szignifikáns hatása a gazdasági szabadságnak a jövedelmi egyenlőtlenségre, addig a parlamentáris demokráciákban a nagyobb szabadság alacsonyabb jövedelmi egyenlőtlenséget eredményez. Ehhez képest az elnöki demokráciák és autokráciák között nincs szignifikáns különbség a gazdasági szabadság jövedelemeloszlásra gyakorolt hatásának tekintetében. Az eredményekből úgy tűnik, hogy a politikai rendszer valóban számít a gazdasági szabadság jövedelmi egyenlőtlenségre gyakorolt hatásában.

IRODALOMJEGYZÉK

Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. (2004). *Institutions as the fundamental cause of long-run growth*. In *NBER Working Paper Series* (No. 10481). Cambridge: National Bureau of Economic Research, Inc. <https://doi.org/10.3386/w10481>

Acemoglu, D., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J. (2013). *Democracy, Redistribution and Inequality* (No. 19746). National Bureau of Economic Research, Inc. <https://doi.org/10.3386/w19746>

Ahmad, M. (2017). Economic freedom and income inequality: Does political regime matter? *Economies*, 5(2), 1–28. <https://doi.org/10.3390/economies5020018>

Anckar, C., & Fredriksson, C. (2019). Classifying political regimes 1800–2016: A typology and a new dataset. *European Political Science*, 18(1), 84–96. <https://doi.org/10.1057/s41304-018-0149-8>

Apergis, N., & Cooray, A. (2017). Economic Freedom and Income Inequality: Evidence from a Panel of Global Economies—A Linear and a Non-Linear Long-Run Analysis. *The Manchester School*, 85(1), 88–105. <https://doi.org/10.1111/manc.12137>

Balcazar, C. F. (2016). Long-run effects of democracy on income inequality in Latin America. *Journal of Economic Inequality*, 14(3), 289–307. <https://doi.org/10.1007/s10888-016-9329-3>

Becher, M. (2012). *Presidentialism, parliamentarism, and redistribution*. General Conference of the European Political Science, Berlin.

Bennett, D. L. (2024). Economic freedom and inequality: A survey of the empirical literature. In: N. Berggren (Eds.), *Handbook of Research on Economic Freedom* (pp. 208–224). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781802206159.00025>

Bennett, D. L., & Nikolaev, B. (2017). On the ambiguous economic freedom–inequality relationship. *Empirical Economics*, 53(2), 717–754. <https://doi.org/10.1007/s00181-016-1131-3>

Berggren, N. (1999). Economic Freedom and Equality: Friends or Foes? *Public Choice*, 100(3/4), 203–223. <https://doi.org/10.1023/A:1018343912743>

Berggren, N. (2024). Introduction to the Handbook of Research on Economic Freedom. In: N. Berggren (Eds.), *Handbook of Research on Economic Freedom* (pp. 1–14). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781802206159.00006>

Bergh, A., & Bjørnskov, C. (2021). Does economic freedom boost growth for everyone? *Kyklos (Basel)*, 74(2), 170–186. <https://doi.org/10.1111/kykl.12262>

Bergh, A., & Nilsson, T. (2010). Do liberalization and globalization increase income inequality? *European Journal of Political Economy*, 26(4), 488–505. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2010.03.002>

Bjørnskov, C., & Rode, M. (2020). Regime types and regime change: A new dataset on democracy, coups, and political institutions. *Review of International Organizations*, 15(2), 531–551. <https://doi.org/10.1007/s11558-019-09345-1>

Callais, J. T., & Young, A. T. (2023). A rising tide that lifts all boats: An analysis of economic freedom and inequality using matching methods. *Journal of Comparative Economics*, 51(3), 744–777. <https://doi.org/10.1016/j.jce.2023.03.001>

Cheibub, J. A., Gandhi, J., & Vreeland, J. R. (2010). Democracy and dictatorship revisited. *Public Choice*, 143(1/2), 67–101. <https://doi.org/10.1007/s11127-009-9491-2>

Choutagunta, A., & Gutmann, J. (2024). Democracy and economic freedom. In: N. Berggren (Eds.), *Handbook of Research on Economic Freedom* (pp. 133–143). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781802206159.00019>

Coppedge, M. (2002). Democracy and Dimensions: Comments on Munck and Verkuilen. *Comparative Political Studies*, 35(1), 35–39. <https://doi.org/10.1177/001041400203500102>

Coppedge, M., Gerring, J., Altman, D., Bernhard, M., Fish, S., Hicken, A., Kroenig, M., Lindberg, S. I., McMann, K., Paxton, P., Semetko, H. A., Skaaning, S.-E., Staton, J., & Teorell, J. (2011). Conceptualizing and Measuring Democracy: A New Approach. *Perspectives on Politics*, 9(2), 247–267. <https://doi.org/10.1017/S1537592711000880>

Feld, L. P., & Schnellenbach, J. (2014). Political institutions and income (re-)distribution: Evidence from developed economies. *Public Choice*, 159(3/4), 435–455. <https://doi.org/10.1007/s11127-013-0116-4>

Fraser Institute. (2024). *Economic Freedom of the World* [Dataset]. <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/dataset?geozone=world&year=2022&min-year=2&max-year=0&filter=0&page=dataset> (letöltés dátuma: 2024. 10. 03.)

Gwartney, J., & Lawson, R. (2003). The concept and measurement of economic freedom. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 405–430. [https://doi.org/10.1016/S0176-2680\(03\)00007-7](https://doi.org/10.1016/S0176-2680(03)00007-7)

Gwartney, J., Lawson, R., & Murphy, R. (2023). *Economic Freedom of the World: 2023 Annual Report* (o. 282). <https://www.fraserinstitute.org/studies/economic-freedom-of-the-world-2023-annual-report>

Islam, M. N. (2016). Does democracy reduce income inequality? *Empirical Economics*, 51(4), 1299–1318. <https://doi.org/10.1007/s00181-015-1047-3>

Karakotsios, A., Katrakilidis, C., Dimitriadis, D., & Christoforidis, T. (2020). Examining the relationship between income inequality, taxation and economic freedom: A panel cointegration approach. *Economics and Business Letters*, 9(3), 206–215. <https://doi.org/10.17811/eb1.9.3.2020.206-215>

Kotschy, R., & Sunde, U. (2017). Democracy, inequality, and institutional quality. *European Economic Review*, 91, 209–228. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2016.10.006>

Krieger, T. (2022). Measuring democracy. *ZEW-Centre for European Economic Research Discussion Paper*, 22–063.

Lührmann, A., Tannenberg, M., & Lindberg, S. I. (2018). Regimes of the World (RoW): Opening New Avenues for the Comparative Study of Political Regimes. *Politics and Governance*, 6(1), 60–77. <https://doi.org/10.17645/pag.v6i1.1214>

McManus, R., & Ozkan, F. G. (2018). Who does better for the economy? Presidents versus parliamentary democracies. *Public Choice*, 176(3/4), 361–387. <https://doi.org/10.1007/s11127-018-0552-2>

Meltzer, A. H., & Richard, S. F. (1981). A Rational Theory of the Size of Government. *The Journal of Political Economy*, 89(5), 914–927. <https://doi.org/10.1086/261013>

North, D. C. (1991). Institutions. *The Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 97–112. <https://doi.org/10.1257/jep.5.1.97>

Persson, T., Roland, G., & Tabellini, G. (2000). Comparative Politics and Public Finance. *The Journal of Political Economy*, 108(6), 1121–1161. <https://doi.org/10.1086/317686>

Saccone, D. (2021). Who gains from economic freedom? A panel analysis on decile income shares. *Applied Economics Letters*, 28(8), 646–649. <https://doi.org/10.1080/13504851.2020.1770187>

Solt, F. (2020). Measuring Income Inequality Across Countries and Over Time: The Standardized World Income Inequality Database. *Social Science Quarterly*, 101(3), 1183–1199. <https://doi.org/10.1111/ssqu.12795>

Timmons, J. F. (2010). Does Democracy Reduce Economic Inequality? *British Journal of Political Science*, 40(4), 741–757. <https://doi.org/10.1017/S0007123410000165>

Voigt, S. (2020). *Constitutional economics: A primer*. Cambridge University Press.

Wong, M. Y. H. (2021). Democracy, hybrid regimes, and inequality: The divergent effects of contestation and inclusiveness. *World Development*, 146, 105606. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2021.105606>

World Bank. (2024b). “ILO modelled estimates database” ILOSTAT. *Employment in industry (% of total employment) (modeled ILO estimate)* (CC BY-4.0 SL.IND.EMPL.ZS). <https://datacatalog.worldbank.org/public-licenses#cc-by> (letöltés dátuma: 2024. 10. 07.)

World Bank. (2024a). *International Comparison Program, World Bank. World Development Indicators database, World Bank. Eurostat-OECD PPP Programme. GDP per capita, PPP (constant 2021 international \$)* (CC BY-4.0 NY.GDP.PCAP.PP.KD). <https://datacatalog.worldbank.org/public-licenses#cc-by> (letöltés dátuma: 2024. 10. 07.)

World Bank. (2024c). *United Nations Population Division. World Urbanization Prospects: 2018 Revision. Urban population (% of total population)* (CC BY-4.0 SP.URB.TOTL.IN.ZS). <https://datacatalog.worldbank.org/public-licenses#cc-by> (letöltés dátuma: 2024. 10. 07.)

Yi, D. J. (2013). Politics and income inequality: Does politics still matter in new democracies. *New Political Economy*, 18(5), 653–679. <https://doi.org/10.1080/13563467.2013.736956>

Yilmaz, I., Balkan, M., & Tag, M. (2022). Income Inequality and Economic Freedom: The 2000s. *Journal of Applied And Theoretical Social Sciences*, 4, 423–438.
<https://doi.org/10.37241/jatss.2022.75>

MELLÉKLETEK

1. melléklet: Az EFW-index öt fő területe, komponensei és alkomponensei

A gazdasági szabadság index öt területe, komponensei és alkomponensei	
1. Kormányzat mérete A. Kormányzati fogyasztás B. Transzferek és támogatások C. Kormányzati beruházások D. Felső határadókulcs (i) Felső jövedelmi határadókulcs (ii) Felső jövedelmi- és bér határadókulcsok E. A vagyon állami tulajdonlása	2. Jogrendszer és tulajdonjogok A. Bírói függetlenség B. Pártatlan bíróságok C. Tulajdonjogok D. Katonai beavatkozás E. A jogrendszer integritása F. Szerződések G. Ingatlantulajdon H. Rendőrség és bűnözés
3. Stabil pénz A. Pénz kínálat növekedése B. Az infláció szórása C. Infláció: a legutóbbi év D. Külföldi deviza bankszámlák 4. A nemzetközi kereskedelem szabadsága A. Vámok (i) Kereskedelmi adóbevétel (ii) Átlagos tarifa (iii) A tarifa szórása B. Szabályozó kereskedelmi korlátok (i) Nem vámjellegű akadályok (ii) Az importálás és exportálás költségei C. Feketepiaci (átváltási) árfolyam D. A tőke és az emberek mozgásának szabályozása (i) Pénzügyi nyitottság (ii) Tőkeellenőrzések (iii) A külföldiek látogatási szabadsága	5. Szabályozás A. Hitelpiaci szabályozás (i) A bankok tulajdonlása (ii) Magánszektor hitel (iii) Kamatláb szabályozások/negatív reálkamatlábak B. Munkapiaci szabályozás (i) Munkaszabályozások és minimálbér (ii) Felvételi és elbocsátási szabályozások (iii) Rugalmas bér meghatározás (iv) Munkaidő szabályozások (v) A dolgozó elbocsátásának költségei (vi) Kötelező (sor)katonai szolgálat (vii) Külföldi munka C. Üzleti szabályozás (i) Szabályozási teher (ii) Bürokrácia költségei (iii) Pártatlan közigazgatás

A gazdasági szabadság index öt területe, komponensei és alkomponensei	
(iv) A külföldi vagyon védelme	(iv) Adómegfelelőség D. A verseny szabadsága (i) Piaci nyitottság (ii) Üzleti engedélyek (iii) Az üzleti környezet torzulása

Forrás: Saját szerkesztés Gwartney és munkatársai (2023:4) alapján.

Megjegyzés: A fő területeket az 1-5. számok, a komponenseket a nagybetűk, az alkomponenseket a kisbetűvel írt római számok jelölik. A 2. terület értékelését a nőkkel szembeni jogi bánásmódban mutatkozó egyenlőtlenségek figyelembevételével lett kiszámítva a Rosemarie Fike által készített nemek közötti egyenlőtlenségi index segítségével. A kiigazított 2. terület pontszámai vannak felhasználva az összefoglaló pontszámok kiszámításához (Gwartney és mtsai., 2023).

2. melléklet: Az alaperedmények forrásául szolgáló adatbázisban szereplő országok politikai rendszertípusa a 2000 és 2021 közötti időszakban

Sorszám	Országnev	Országkód	Politikai rendszer típusa
1	Albánia	ALB	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
2	Angola	AGO	Polgári diktatúra (2000-2021)
3	Argentína	ARG	Elnöki demokrácia (2000-2021)
4	Örményország	ARM	Kevert demokrácia (2000-2021)
5	Ausztrália	AUS	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
6	Ausztria	AUT	Kevert demokrácia (2000-2021)
7	Barbados	BRB	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
8	Belgium	BEL	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
9	Benin	BEN	Elnöki demokrácia (2000-2018); Polgári diktatúra (2019-2021)
10	Bolívia	BOL	Elnöki demokrácia (2000-2019); Polgári diktatúra (2020); Elnöki demokrácia (2021)
11	Brazília	BRA	Elnöki demokrácia (2000-2021)
12	Bulgária	BGR	Kevert demokrácia (2000-2021)
13	Burkina Faso	BFA	Katonai diktatúra (2000-2015); Polgári diktatúra (2016-2021)
14	Burundi	BDI	Katonai diktatúra (2000-2002); Polgári diktatúra (2003-2005) Elnöki demokrácia (2006-2014); Polgári diktatúra (2015-2019); Katonai diktatúra (2020-2021);
15	Kamerun	CMR	Polgári diktatúra (2000-2021)
16	Kanada	CAN	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
17	Közép-afrikai Köztársaság	CAF	Kevert demokrácia (2000-2002); Katonai diktatúra (2003-2021)
18	Csád	TCD	Katonai diktatúra (2000-2021)

Sorszám	Országnev	Országkód	Politikai rendszer típusa
19	Chile	CHL	Elnöki demokrácia (2000-2021)
20	Kína	CHN	Polgári diktatúra (2000-2021)
21	Kolumbia	COL	Elnöki demokrácia (2000-2021)
22	Kongói Demokratikus Köztársaság	ZAR	Polgári diktatúra (2000-2021)
23	Costa Rica	CRI	Elnöki demokrácia (2000-2021)
24	Elefántcsontpart	CIV	Katonai diktatúra (2000); Polgári diktatúra (2001-2021)
25	Horvátország	HRV	Elnöki demokrácia (2000); Kevert demokrácia (2001-2021)
26	Ciprus	CYP	Elnöki demokrácia (2000-2021)
27	Dánia	DNK	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
28	Dominikai Köztársaság	DOM	Elnöki demokrácia (2000-2021)
29	Ecuador	ECU	Polgári diktatúra (2000-2001); Elnöki demokrácia (2002-2021)
30	Egyiptom	EGY	Katonai diktatúra (2000-2021)
31	El Salvador	SLV	Elnöki demokrácia (2000-2021)
32	Észtország	EST	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
33	Fidzsi-szigetek	FJI	Katonai diktatúra (2000); Polgári diktatúra (2001-2006); Katonai diktatúra (2007-2021)
34	Finnország	FIN	Kevert demokrácia (2000-2021)
35	Franciaország	FRA	Kevert demokrácia (2000-2021)
36	Georgia	GEO	Polgári diktatúra (2000-2003); Kevert demokrácia (2004-2020); Polgári diktatúra (2021)
37	Németország	DEU	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
38	Ghána	GHA	Elnöki demokrácia (2000-2021)
39	Görögország	GRC	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
40	Bissau-Guinea	GNB	Kevert demokrácia (2000-2002); Polgári diktatúra (2003); Kevert demokrácia (2004-2008); Polgári diktatúra (2009-2011); Katonai diktatúra (2012-2013); Elnöki demokrácia (2014-2021)
41	Honduras	HND	Elnöki demokrácia (2000-2017); Polgári diktatúra (2018-2021)
42	Izland	ISL	Kevert demokrácia (2000-2021)
43	India	IND	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
44	Indonézia	IDN	Elnöki demokrácia (2000-2021)
45	Irán	IRN	Polgári diktatúra (2000-2021)
46	Írország	IRL	Kevert demokrácia (2000-2021)
47	Izrael	ISR	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
48	Olaszország	ITA	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
49	Jamaica	JAM	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
50	Japán	JPN	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)

Sorszám	Országnev	Országkód	Politikai rendszer típusa
51	Jordánia	JOR	Királyi diktatúra (2000-2021)
52	Kazahsztán	KAZ	Polgári diktatúra (2000-2021)
53	Kenya	KEN	Polgári diktatúra (2000-2002); Elnöki demokrácia (2003-2017); Polgári diktatúra (2018-2021)
54	Dél-Korea	KOR	Elnöki demokrácia (2000-2021)
55	Kirgizisztán	KGZ	Polgári diktatúra (2000-2005); Kevert demokrácia (2006-2009); Polgári diktatúra (2010-2011); Kevert demokrácia (2012-2020); Elnöki demokrácia (2021)
56	Lettország	LVA	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
57	Litvánia	LTU	Kevert demokrácia (2000-2021)
58	Luxemburg	LUX	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
59	Malawi	MWI	Elnöki demokrácia (2000-2021)
60	Malajzia	MYS	Polgári diktatúra (2000-2007); Kevert demokrácia (2008-2021)
61	Mali	MLI	Kevert demokrácia (2000-2011); Katonai diktatúra (2012-2013); Kevert demokrácia (2014-2020); Katonai diktatúra (2021)
62	Mauritánia	MRT	Katonai diktatúra (2000-2006); Kevert demokrácia (2007-2008); Katonai diktatúra (2009-2021)
63	Mauritius	MUS	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
64	Mexikó	MEX	Elnöki demokrácia (2000-2021)
65	Moldova	MDA	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
66	Mongólia	MNG	Kevert demokrácia (2000-2021)
67	Marokkó	MAR	Királyi diktatúra (2000-2021)
68	Mozambik	MOZ	Polgári diktatúra (2000-2021)
69	Namíbia	NAM	Polgári diktatúra (2000-2021)
70	Hollandia	NLD	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
71	Új-Zéland	NZL	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
72	Niger	NER	Kevert demokrácia (2000-2009); Katonai diktatúra (2010); Kevert demokrácia (2011-2021)
73	Nigéria	NGA	Elnöki demokrácia (2000-2002); Polgári diktatúra (2003-2014); Elnöki demokrácia (2015-2021)
74	Észak-Macedónia	MKD	Kevert demokrácia (2000-2021)
75	Norvégia	NOR	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
76	Panama	PAN	Elnöki demokrácia (2000-2021)
77	Paraguay	PRY	Elnöki demokrácia (2000-2021)
78	Peru	PER	Polgári diktatúra (2000); Elnöki demokrácia (2001-2021)
79	Fülöp-szigetek	PHL	Elnöki demokrácia (2000-2021)
80	Lengyelország	POL	Kevert demokrácia (2000-2021)

Sorszám	Országnev	Országkód	Politikai rendszer típusa
81	Portugália	PRT	Kevert demokrácia (2000-2021)
82	Románia	ROM	Kevert demokrácia (2000-2021)
83	Oroszország	RUS	Polgári diktatúra (2000-2021)
84	Ruanda	RWA	Katonai diktatúra (2000-2021)
85	Szenegál	SEN	Kevert demokrácia (2000-2021)
86	Szerbia	SRB	Kevert demokrácia (2000-2021)
87	Sierra Leone	SLE	Elnöki demokrácia (2000-2021)
88	Szingapúr	SGP	Polgári diktatúra (2000-2021)
89	Szlovák Köztársaság	SVK	Kevert demokrácia (2000-2021)
90	Dél-Afrika	ZAF	Polgári diktatúra (2000-2021)
91	Spanyolország	ESP	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
92	Srí Lanka	LKA	Elnöki demokrácia (2000-2021)
93	Svédország	SWE	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
94	Svájc	CHE	Elnöki demokrácia (2000-2021)
95	Szíria	SYR	Katonai diktatúra (2000-2021)
96	Tanzánia	TZA	Polgári diktatúra (2000-2004); Katonai diktatúra (2005-2020); Polgári diktatúra (2021)
97	Togo	TGO	Katonai diktatúra (2000-2004); Polgári diktatúra (2005-2021);
98	Tunézia	TUN	Katonai diktatúra (2000-2011); Elnöki demokrácia (2012-2021)
99	Törökország	TUR	Kevert demokrácia (2000-2015); Polgári diktatúra (2016-2021)
100	Uganda	UGA	Polgári diktatúra (2000-2021)
101	Ukrajna	UKR	Kevert demokrácia (2000-2021)
102	Egyesült Királyság	GBR	Parlamentáris demokrácia (2000-2021)
103	Egyesült Államok	USA	Elnöki demokrácia (2000-2021)
104	Uruguay	URY	Elnöki demokrácia (2000-2021)
105	Vietnam	VNM	Katonai diktatúra (2000); Polgári diktatúra (2001-2021)
106	Zambia	ZMB	Polgári diktatúra (2000-2011); Elnöki demokrácia (2012-2021)
107	Zimbabwe	ZWE	Polgári diktatúra (2000-2017); Katonai diktatúra (2018-2021)

Forrás: Saját szerkesztés az alaperedmények forrásul szolgáló adatbázis alapján. A politikai rendszerre vonatkozó információk Bjørnskov és Rode (2020) adatbázisából származnak.

Megjegyzés: Az országokra jellemző politikai rendszertípusok a negyedik oszlopban találhatóak. A rendszertípusok mellett feltüntettem, hogy az adott rendszertípusok mely időintervallumban jellemezték az országokat. Sötétvörös színnel és félkövér betűvel a parlamentáris demokráciák vannak kiemelve.

3. melléklet: A gazdasági szabadság hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Gazdasági szabadság	-0,384 (1,408)	2,337 (1,911)	-0,100 (1,274)	0,108 (1,373)	2,177 (1,862)
Gazdasági szabadság * Elnöki demokrácia	-2,495 (2,063)	-1,853 (1,809)	-2,056 (2,170)	-2,304 (2,076)	-16,438 (1,814)
Elnöki demokrácia	16,980 (12,807)	11,549 (10,821)	14,388 (13,601)	16,028 (12,995)	10,061 (10,823)
Fejlettség szintje		-0,200*** (0,058)			-0,208*** (0,073)
Ipari foglalkoztatottság			-0,229** (0,110)		-0,201 (0,137)
Városi népesség				-0,052 (0,036)	0,055 (0,060)
Konstans	45,729*** (7,762)	31,864*** (10,383)	47,732*** (7,457)	45,306*** (7,322)	33,515*** (11,249)
R ²	0,058	0,201	0,104	0,077	0,227
Minta nagysága (db)	46	46	46	46	46

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

4. melléklet: A kormányzat méretének hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Kormányzat mérete	-1,289 (1,735)	-0,435 (1,569)	-2,434* (1,371)	-0,936 (1,634)	-1,969 (1,614)
Kormányzat mérete * Elnöki demokrácia	2,267 (2,381)	0,880 (2,033)	3,840* (2,181)	1,532 (2,290)	3,300 (2,221)
Elnöki demokrácia	-16,882 (17,284)	-5,736 (14,521)	-26,494 (15,931)	-10,484 (16,751)	-22,883 (15,905)
Fejlettség szintje		-0,148*** (0,050)			-0,153** (0,058)
Ipari foglalkoztatottság			-0,334*** (0,115)		-0,324* (0,183)
Városi népesség				-0,067** (0,030)	0,086 (0,068)
Konstans	51,908*** (11,507)	48,038*** (10,406)	64,810*** (9,476)	52,791*** (10,532)	59,276*** (10,754)
R ²	0,018	0,168	0,116	0,056	0,219
Minta nagysága (db)	46	46	46	46	46

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

5. melléklet: A jogrendszer és a tulajdonjogok védelmének hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Jogrendszer és tulajdonjogok	0,641 (1,300)	3,229** (1,547)	1,024 (1,282)	0,962 (1,267)	3,406** (1,487)
Jogrendszer és tulajdonjogok * Elnöki demokrácia	-3,107** (1,511)	-2,353** (1,116)	-3,142** (1,544)	-3,012** (1,477)	-2,447** (1,021)
Elnöki demokrácia	15,223** (6,021)	10,511** (4,850)	15,830** (6,369)	15,272** (6,091)	10,560** (4,796)
Fejlettség szintje		-0,271*** (0,080)			-0,298*** (0,092)
Ipari foglalkoztatottság			-0,259** (0,102)		-0,252* (0,141)
Városi népesség				-0,056 (0,037)	0,079 (0,063)
Konstans	40,746*** (4,559)	33,033*** (5,161)	43,302*** (4,570)	42,064*** (4,201)	32,879*** (5,706)
R ²	0,117	0,300	0,175	0,139	0,344
Minta nagysága (db)	46	46	46	46	46

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

6. melléklet: A stabil pénz hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Stabil pénz	-1,526* (0,873)	-0,585 (0,995)	-1,058 (0,844)	-1,281 (0,859)	-0,357 (0,985)
Stabil pénz * Elnöki demokrácia	-0,037 (1,241)	0,223 (1,229)	-0,101 (1,258)	0,095 (1,254)	-0,016 (1,268)
Elnöki demokrácia	0,834 (9,313)	-0,887 (9,112)	1,593 (9,631)	0,196 (9,371)	0,673 (9,527)
Fejlettség szintje		-0,136** (0,056)			-0,153** (0,061)
Ipari foglalkoztatottság			-0,199* (0,117)		-0,207 (0,145)
Városi népesség				-0,040 (0,034)	0,062 (0,056)
Konstans	54,552*** (6,440)	49,289*** (7,295)	54,350*** (6,178)	54,676*** (6,431)	48,203*** (7,689)
R ²	0,076	0,171	0,108	0,087	0,200
Minta nagysága (db)	46	46	46	46	46

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

7. melléklet: A nemzetközi kereskedelem szabadságának hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Nemzetközi kereskedelem szabadsága	-0,124 (1,104)	1,992 (1,458)	0,080 (0,940)	0,428 (0,956)	1,811 (1,421)
Nemzetközi kereskedelem szabadsága * Elnöki demokrácia	-1,099 (1,670)	-0,971 (1,545)	-0,468 (1,716)	-0,759 (1,594)	-0,717 (1,675)
Elnöki demokrácia	7,332 (10,892)	5,774 (9,823)	3,324 (11,130)	5,405 (10,392)	3,999 (10,494)
Fejlettség szintje		-0,202*** (0,049)			-0,204*** (0,065)
Ipari foglalkoztatottság			-0,267** (0,110)		-0,200 (0,139)
Városi népesség				-0,073** (0,034)	0,048 (0,060)
Konstans	44,205*** (6,653)	33,509*** (8,432)	47,242*** (6,311)	44,295*** (5,718)	35,600*** (9,643)
R ²	0,016	0,207	0,078	0,053	0,232
Minta nagysága (db)	46	46	46	46	46

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

8. melléklet: A szabályozás hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre a politikai rendszer függvényében

Változók	1.	2.	3.	4.	5.
Szabályozás	0,190 (1,092)	1,695 (1,197)	0,154 (0,984)	0,446 (0,991)	1,485 (1,292)
Szabályozás * Elnöki demokrácia	-2,786* (1,610)	-1,463 (1,420)	-2,224 (1,703)	-2,481 (1,620)	-1,280 (1,423)
Elnöki demokrácia	16,685* (8,986)	8,891 (7,926)	13,928 (9,541)	15,495* (9,101)	7,624 (7,926)
Fejlettség szintje		-0,188*** (0,056)			-0,197** (0,075)
Ipari foglalkoztatottság			-0,232** (0,114)		-0,175 (0,148)
Városi népesség				-0,055* (0,033)	0,055 (0,059)
Konstans	42,381*** (5,474)	36,183*** (5,709)	46,309*** (5,731)	43,588*** (5,031)	37,647*** (7,752)
R ²	0,065	0,206	0,113	0,087	0,226
Minta nagysága (db)	46	46	46	46	46

Forrás: Saját szerkesztés a regressziók eredményei alapján.

Megjegyzés: A függő változó a jövedelmi egyenlőtlenség mérőszáma, a Gini-együttható. A zárójelekben lévő értékek az egyes változók heteroszkedaszticitás-robustus standard hibái, a zárójelen kívüli értékek az egyes változók koefficiensei. A változók szignifikanciájának jelölése a következő: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.